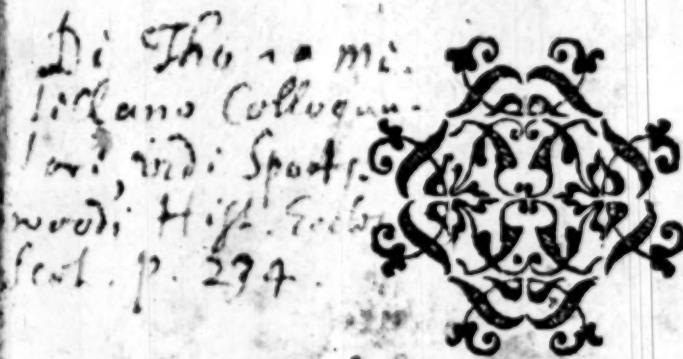

DE
IVRE REGNI
APVD SCOTOS
DIALOGVS,

Auctore GEORGIO BUCHANANO Scoto.

AD
IACOBVM VI. SCOTORVM REGEM.

Editio secunda.

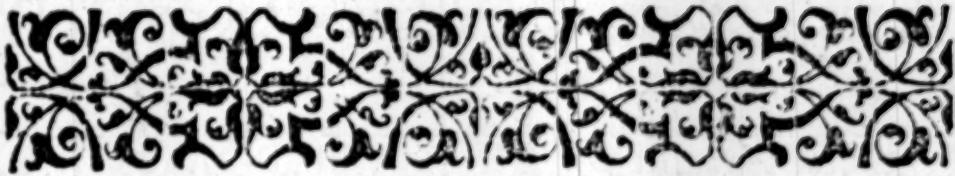
M. D. LXXX.

Ad exemplar Ioannis Rossei
EDINBURGI,
CVM PRIVILEGIO SCOTORVM
REGIS.

Dialogi, Authorum, & ceterorum de jure Regis
sive reor ingenie scripsisse, sed ingenio

116.
117.
332.

GEORGIVS BVCHANANVS
IACOBO VI. SCOTORVM REGI,
S. P. D.

Scripsera M ante annos complures, cum apud nos restubulentiissima essent, Dialogum de Regum Scotorum iure: in quo ab incunabulis ipsiss (ut ita dicam) quodius, quae potestas sit regibus & ciuibus inter se, explicare sum conatus. Is liber cum pro tempore profuisse non nihil sit visus, ut occluderet ora quisbusdans, qui clamoribus importunis magis, qui tum erat rerum statum inse-ctarentur, quam quid rectum esset, ad rationis normam exigenter; rebus tamen paulo tranquillioribus, ipse quoque arma deposita concordia publice libens consecratus. Nuper autem cum in eam disputationem inter schedas repertam incidisset, ac visus esset in ea multa videre, qua etati tua (in ea praecepsim rerum humanarum parte collocata) essent necessaria, eam publicandam censui, ut et mei in te studij esset testis, et tui erga ciues officij te admoneret. Multa autem mihi faciunt fidem hunc meum conatum non inanem fore: In primis etas nondum prauis opinionibus corrupta, et supra etatem indoles ad praelarisima queque capessenda sponre properans; Et non modo praceptoris, sed omnibue recte monentibus in obtemperando facilitas, et in rebus examinandis iudicium, et solertia: quo in genere nullius apud te magnopere illas auctoritas, nisi probabile ratione confirmetur.

Video etiam te natura quodam instinctu ab adulacione,
 qua & tyrannidu est nutricula, & legitimis regni gra-
 nissima pesta, adeo abhorre, ut solacissimos & barba-
 rismos aulicos, non minus oderis, quam qui sibi omnis
 elegante censores videntur, eos ament & affectent, &
 velut sermonis condimenta passim Maiestates, Dominatio-
 nes, Illustrates, & si qua alia magis sunt putida, ad-
 spergant. Ab hoc te errore quanquam & natura bonitas,
 & institutio rectorum in presentia vendicent; tamen non
 nihil subuereri cogor, ne blanda virorum alterix, prava
 consuetudo, animum adhuc tenellum in peorem partem de-
 torqueat: prasertim cum non ignorem quam reliqui no-
 stri sensus facile fese prebeant seducendos. Hunc igitur
 ad te non modo monitorem sed etiam flagitatorem impor-
 tunum, ac interim impudentem misi: qui in hoc flexu
 atatus trans adulacionis scopulos te comitetur: nec mone-
 at modo, sed in via semel inita continet, & si quid
 deflexerit, reprehendat & retrahat. cui si paruerit,
 tibi, tuisq; in presentia tranquillitatem, &
 in futurum sempiternam comparabis
 gloriam. Vale. Sterlini; Anno

Salutis humanae 1579.

die decimo Ia-
nuarij.

DE

DE I V R E R E G N I apud Scotos, Dialogus, Auctore GEORGIO BUCHANANO Scoto.

PERSONÆ,

G. BUCHANANVS, THOMAS MÆTELLANVS.

Vm nuper è Gallijs Thomas Mætellanus redijset, eumq; diligenter de statu rerum Gallicarum percontatus esset, cœpi pro meo in illum amore hortari, vt in curriculo ad gloriam instituto perseueraret, spemque optimam de progressu studiorum suorum cōciperet. Nam si ego mediocri ingenio, re familiari prope nulla, sāculo inerudit, ita tamen cum temporum iniquitate cōflickerim, vt aliquid præstitisse videar: certè quibus feliciore sāculo natis ætas, opes, ingenium abundē suppetunt, hi neque labore ab honesto instituto deterrei deberent, neque tot adminiculis adiuti despare possunt. Pergerent igitur pro virili rem literariam illustrare, ac se suosque ciues memoriæ posteritatis commendare. Quod si paululum conniterentur, fore, vt eā opinionem ex animis hominum tollerent, in frigidis orbis regionibus à literis, humanitate, omniq; ingenij cultu homines tantum abesse, quantum à sole abessent. Nam vt Afris & Ægyptijs, alijsque plerisque nationibus celeriores animi motus, acrimoniamq; maiorem ingenij natura indulserit: nullam tamen gentem ita prorsus damnauit vt ad virtutem & gloriam aditum ei præcluserit. Hic cùm ille de se (qui est eius pudor) modicè, de me verò magis amanter, quam verè locutus esset; eò tādem sermonis cursus nos pertraxit, vt vbi ille me de perturbato patriæ statu rogasset, & ego ei quantum cō-

A 3 modum

modum mihi pro tempore videbatur, respōdissem: cōperim inuicem eum rogare, quānam vel Gallorum, vel aliarum quas in Gallijs conuenisset gentium, de rebus nostris esset opinio. Non enim dubitabam, quin ipsa rerum nouitas (ut solet) omnib⁹ esset occasionem & materiam sermonum datura. Quorsum (inquit ille) id ex me petis ? Nam cūn & rei gestæ ordinē teneas , nec ignores quid maxima pars hominū loquatur, omnes propemodum sentiant ; facile coniūcere potes ex animi tui cōscientia quæ sit, vel saltem debeat esse, omniū opinio.

B. At enim quanto longius exteræ nationes absunt, eoqué minores causas iræ, odij, amoris, aliarumq; perturbationum habent , quæ animum à vero deflectere possunt , tanto plerunque & sincerius iudicant , & liberius quid sentiant eloquuntur : eadem illa loquendi & cōferendi cogitationes libertas multa eruit obscura, impedita explicat, dubia confirmat, & improbis os occludere & infirmiores docere potest . M. Visne tecū ingenuè loquar ? B. Quid ni? M. Quanquam vehe- menter efferebar cupiditate videndi ex lōginquo inter- uallo patriam, parentes, propinquos, & amicos; nihil tamen a quæ hoc desiderium inflāmabat, atque voces im- peritæ multitudinis. Etsi enim vel consuetudine me cō- firmatum vel præceptis doctissimorum hominum exi- stimaram: tamen cūm in rē præsentem ventū est, nescio quo mōdo animi m̄i mollitiem cælare non potui. Nam cūm fœdum illud facinus non adeò pridem hic editum omnes vno ore detestarentur, auctorqué incertus esset, vulgus, quod impetu magis fertur quam cōfilio regitur, paucorum culpam in omnes cōferebat: & priuati male- ficij cōmune odium adeò in totam gentem redūdabat, vt qui etiā à suspitione erant remotissimi, sceleris alieni infamia cōflagrarent. Igitur dum hæc velut calūniæ pro- cella cōquiesceret, libenter in hunc portum confugi: in quo

quo tamen vereor ne in scopulū impegerim. B. Quam obrem verò? M. Quia recentis criminis atrocitas animos omniū iamdudum accensos adeò inflāmatura mihi videtur , vt nullus iam defensioni locus supersit. Qui enim non imperitorum modò, sed eorum, qui sibi plus sapere vidētur, impetū sustinere potero? qui non innoxij adolescentis in cæde crudelitate inaudita nos contētos fuisse clamitabunt, nisi in feminas (cui sexui etiam captis vrbibus hostes parcūt) nouū immanitatis ederemus exemplū. A quo verò facinore dignitas vlla, aut maiestas eos deterrebbit, qui in reges ita sanguant? Aut quenī misericordiæ locum relinquent, quos neq; sexus imbecillitas, nec ætatis innocentia represserit? Ius, mos, leges, respectus imperij, reverentia legitimi magistratus, quem post hæc vel retinebunt pudore, vel coercebunt metu, vbi sūmi imperij vis infimorum patet ludibrio? vbi sublato æqui , iniqui, turpis, honesti discrimine, publico prope consensu in immanem degeneratur barbariem? Hæc & his atrociora scio me cùm in Gallias rediero, auditurum: occlusis interim omnium auribus, nec defensionem , nec satisfactionem admissuris. B. At ego te facilè hoc timore , nostramque gentem falso criminе liberabo . Nam si prioris atrocitatē sceleris tantopere execrantur, qui conuenit seueritatem in eo vindicando reprehendere? Aut si Reginam in ordinem redigi moleste ferunt, prius est necesse vt probent. Igitur tu elige utrum è duobus atrox videri velis. Nam utrumque nec illi nec tu (modò vobis constare velitis) aut laudare, aut vituperare potestis. M. Ego vero cædem regis utique abominor, & detestor: gaudeoq; eius inuidiam à publica conscientia remotam, et in paucorum improbitatem esse collatā. Hoc vero posterius faciūs neq; omnino vituperare , nec laudare possum. Nam quod icelus ab omni hominum memoria maximè nefarium consilio & industria

dustria eruerint, sceleratos bello & armis persequantur, facinus præclarum & memorabile mihi videtur. Quod autem summum magistratum in ordinem redegerint, nomen regium, quod magnum atque sanctum semper apud omnes gentes fuit, contemplerint: nescio quomodo accepturæ sint omnes Europæ nationes: illæque; in primis quæ sub imperio regio vivunt. Me certè, quanquam non ignorè quid ex aduerso prætendatur, vel facinoris magnitudo, vel nouitas vehementer mouet, eoque etiam magis, quod ex autoribus eius nonnulli mecum arcta consuetudine sunt coiuncti. B. Iam propemodum videor videre quid non tam te fortasse coinmoveat, quam istos alienæ virtutis iniquos iudices, quibus satisfaciendum existimas. Eorum ego tria potissimum genera statuo, qui manus istam injectionem sint vehementer exagitaturi. Vnum genus est perniciosissimum: in eo sint tyrannicarum libidinum administri, qui nihil non iustum & honestum sibi credunt, in quo regibus gratificari queant: quique non ex sua quamquam rem vi, sed dominoru[m] libidine metuntur. Hi se se alienæ cupiditati adeo addixerunt, ut nullam sibi neque dicendi, neque faciendi libertatem reliquerint. Ex hac secta prodierunt, qui adolescentem innoxium nullis inimicitaru[m] causis, sed lucri, honoris, aulicæque; potentiae spe libidini alienæ crudelissime mactauerunt. Illi autem cum Reginæ vicem se dolere simulant, non illius ingemiscunt miserijs, sed suæ securitati prospectu[m] volunt, premiumque, sceleratissimi facinoris quantumque spe deuorarunt, ægræ sibi de fauibus eruptum ferunt. Hoc igitur genus hominum non tam oratione, quam legum severitate, & vi armorum reor castigandum. Alij toti rerum suarum sunt. Hi homines alioqui minimè mali, non publica (quod videri volunt) iniuria, sed dannis angutur domesticis, ideoque mihi magis egere videntur consolatione, quam vel rationum vel legum remedij. Reliqua est imperita mul-

multitudo, quæ ónia noua miratur, plurima reprehédit: neque quicquam rectum putat, nisi quod ipsa aut facit, aut fieri videt. Quantum enim à consuetudine maiorsu receditur, tantum à iusto & æquo recedi putat. Hi quia non malitia & inuidia, neque respectu vlo rerum suarū ducuntur, ferè doceri & de errore se deduci patiuntur: ac plerunque vi rationū conuicti sese dedunt. Quod in causa religionis sæpenumero his téporibus experimur, & superioribus sumus experti. nec ferè quisquam adeò ferus est, qui non mitescere possit,

Si modo cultura parsentem commodet aurem.

M. Istud certè verissimum esse non semel sumus experti. B. Ut igitur cum hac multitudine agas, si clamosissimū & importunissimū quemq; roges quid de supplicio Caligulæ, Neronis, aut Domitiani sentiat, neminē eorum tam addictum regio nomini fore puto, vt nō iure pœnas eos luisse fateatur. M. Fortassè verum dicis. Sed ijdem confessim clamitabūt eos non de tyrānorū supplicijs queri, sed iustorum regum indignas calamitates iniquo animo ferre. B. Vidēlne igitur quām facile multitudo placari possit? M. Nondum, nisi tu quid aliud dicas. B. At paucis faxo intelligas. Vulgus (vt ais) tyrānorū cædem probat: erga regum aduersam fortunā cōmouetur. Nōne igitur si intelligat planè, quod sit inter tyranū & regem discriminē, posse fieri existimas, vt in plerisq; sententiam suam mutet? M. Istud si omnes faterentur, tyrannos iure occidi, magnus ad reliqua aditus nobis esset patefactus. Sed video quosdā nec spernēdæ quidē autoritatis viros, qui cùm legitimos reges legum pœnis subijciant, tamē sacrosanctos esse velint tyrannos: præpostero certè, nisi fallor, iudicio: sed tamē pro eorū imperio quanlibet immoderato & intolerabili, tāquam pro aris & focis depugnare sunt parati. B. Ego quoq; in complures, nec semel quidem, incidi, qui illud ipsū

A 5 pertina-

pertinaciter defendant : sed recte an secus, commodiūs alio loco expēdemus. Interea, si vis, hoc nobis sit positū ea lege, vt nisi posterius satis confirmatū tibi videatur, tuo arbitrio idipsum retractare liceat. M. Ista quidem lege non repugno. B. Pugnantia igitur hæc duo statuemus, regem & tyrannum esse. M. Statuamus. B. Qui originein ergo, causasque regum creandorum , quæque sint regum in populos, populorum in reges officia, explicauerit, nōne ex aduerso quæ ad naturam tyrāni pertinent, propemodum explicuisse tibi videbitur? M. Ita arbitror. B. Et imagine vtriusque proposita, nōne vulgus etiam intellecturum putas quodnam sit suum erga vtrunque officium? M. Verisimile est. B. Contra verò in rebus dissimilimis quæ sub eodē genere cōtinētur, similitudines quedam inesse possunt, quæ imprudentes facile queant in errorem inducere? M. Possunt procul dubio : in cōque potissimū genere, vbi qui deterior est, præstantioris personam facile assumit, nihilq; magis studet, quām vt imperitis imponat. B. Habeatne aliquam in animo descriptam regis & tyranni imaginē? Nam si habes, magno labore me leuabis. M. Ego profectò vtriusq; quam habeam in animo imaginem facilè possem explicare: sed vereor ea ne sit impolita & informis. Itaq; ne dum tu me refutes longior instituatur oratio, malo audire quid tu sentias, qui & ætate & rerū vſu prior es; nec aliorū modò sententias teneas, sed ipse etiam multorum & mores, & v̄ibes videris. B. Ego verò id faciam, ac libens, neq; tam meam, quām veterum sententiā explicabo ; quo maior sit autoritas orationi: vt quæ non temporis causa conficta sit, sed ex eorum opinionibus excepta , qui cùm extra præsentem controuersiā fuerit, non minus disertè quām breuiter suum iudiciū protulerunt sine odio, sine fauore , aut inuidia, quorum causæ proculab illis aberant , eorumque pouissimum sententijs

vtar,

vtar, nō qui in vmbbris & ocio consenuerunt: sed qui domi forisq; in ciuitatibus benē constitutis virtute & cōsilio floruerūt. Sed priusquam eos proferam testes, pauca ex te exquirere volo, vt cūm in rebus quibusdam, nec ijs exiguis, consenserimus, nō sit mihi necesse de cursu instituto digredi, & in perspicuis, & prope notis, velexpli-candis, vel confirmandis immorari. M. Ita faciendum censeo: ac si quid vis, roga. B. Putas ne tempus quoddā fuisse, cūm homines in tugurijs atq; etiam antris habi-tarent; ac sine legibus, sine certis sedibus palātes vagarentur; cōgregarenturq; prout vel animi libido ferebat, vel commoditas aliqua, vtilitasq; cōmunis eos concilia-bat? M. Ego verò istud credo: cūm sit & ordini natu-ræ consentaneum, & omnibus prope omnium gentium historijs testificatum. eius vitæ rūdis, & incultæ Tro-ianis etiam temporibus in Sicilia describit imaginem Homerus:

*Nec foræ concilijs feruent, nec iudice: tantum
Antra colunt Embrosa: altis in montibus ades
Quisque suas regit, vox rem natosque: nec ulli
In commune vacat socias extendere curas.*

Eisdem etiam temporibus Italia nihilo cultior fuisse di-citur, vt ex fertilissimis propè totius orbis regionibus facile sit coniecturam facere quanta tū solitudo & vasti-tas in citerioribus fuerit. B. Vtrū verò existimas na-turæ magis consentaneum, vitam ne illā vagam & solitariam, an consilia coetusq; hominum concordes?

M. *Cætus hominum procul dubio,*

*Quos ipsa vtilitas iusti prope mater, & aqua
Primum congregauit, ac iussit
Communi dare signa tuba, defendere iisdem
Mænsibus, atque una portarum clavis teneri.*

B. Quid? tu vtilitatem, primam ac summam concilia-tricem hominum fuisse arbitraris? M. Quid ni? qui hominum

hominum causa homines fuisse generatos audierim ex hominibus doctissimis. B. Magnam prof. Etò videtur quibusdam vtilitas habere vim ad societatem publicam humani generis & constituendam & continendam. Sed est, nisi fallor, congregandorum hominum causa longè antiquior, & communitatis eorum inter ipsos multo prius & sanctius vinculum. Alioqui si commodi sui priuatim quisq; velit habere rationem, vide ne illa ipsa vtilitas solueret potius quam coniungeret humanam societatem. M. Fortasse istud verum sit. Sed quæ sit altera illa communionis hominum origo, audire cupio. B. Ea est quædam naturæ vis, non hominibus modò, sed mansuetioribus etiam aliorum animantium indita, vt si etiam absint vtilitatis illa blandimenta, tamen cum sui generis animantibus libenter congregentur. At de cæteris in præsentia nihil attinet disputatione: homini certè à natura hanc vim tam videmus altè impressam, vt si quis omnibus eis rebus abundet, quæ vel ad incolumentem tuendam, vel ad voluptatem & animorum oblectationem comparatæ sunt, sine hominum commercio vitam sibi insuauem sit existimaturus. Quin & illi ipsi, qui cupiditate scientiæ, & studio veri inuestigandi se à turba remouerunt, & in secretos abdiderunt recessus, neq; perpetuam animi contentionem ferre diutius potuerunt; nec, si quando eam remisissent, in solitudine se continere poterant: sed illa ipsa secreta sua studia libenter proferebant: & velut in communem vtilitatem elaborassent, in mediū conferebant sui laboris fructū. **Quod si quis est qui omnino solitudine capiatur, cœtusq; hominum fugiat, ac déuitet, id magis animi morbo, quam vi naturæ fieri existimo: qualem Timonem Atheniensem accepimus, & Corinthium Bellerophontem;**

Qui miser Elias errabat solus in oris,

Ipse suum cor edens, hominum vestigia vitans.

M. Non

M. Non admodum hic abs te dissentio. Sed vnum est
abs te hicpositum naturæ nomen, quod & ego s̄pē
magis consuetudine loquendi usurpo, quām intelligo:
et ab alijs ita variè, & in tam multas res accommoda-
tur, vt plerunq; dubitem ad quam potissimum eam refe-
ram. B. Ego profectò nihil aliud in præsentia intelligi
volo, quām lucem animis nostris diuinitus infusam.
Nam cūm Deus sanctius hoc animal, mentisq; capacius
altæ, & quod dominari in cætera posset, formauit, non
modo corpori eius oculos dedit, quibus ducibus ad-
uersa quæ essent suæ conditioni fugeret, quæ commo-
da, sequeretur: sed animo etiam velut lumen quoddam
prætulit, quo turpia ab honestis secerneret. hanc vim
alijs naturam, alijs naturæ legem vocant. Ego profectò
diuinam existimo, planèq; illud habeo persuasum, quod
nunquam aliud natura, aliud sapientia dicat. Eius por-
ro legis velut compendium, quod totam paucis com-
plete retur, Deus nobis tradidit, vt ipsum scilicet ex
animo diligemus, ac proximos velut nos ipsos. Hu-
ijs legis omnes sacrorum voluminum libri, qui ad mo-
res formandos pertinent, nihil aliud quām explicatio-
nem continent. M. Igitur humanæ societatis non tu
oratorem aliquem aut iureconsultum, qui homines dis-
persos colligeret, sed ipsum Deum autorem putas.
B. Ita profectò est: ac iuxta Ciceronis sententiam, nihil
quidem quod in terris fiat, principi illi Deo qui hunc
mundum regit, acceptius puto, quam cœtus hominum
iure sociatos, quæ ciuitates appellantur. Harum ciuita-
tum partes similiiter inter se iunctas esse volūt, atq; cun-
cta corporis nostri membra inter se cohærere, mutuis-
que constare officijs & in commune elaborare, pericula
communiter propellere, utilitates prospicere, eisque
communicandis omnium inter se benevolentiani de-
vincire. M. Igitur non utilitatem tu, sed legem illam
diuinam

diuinam ab initio rerum nobis insitam conueniendi in
vnum cœtum multo augstioren & diuiniores cau-
sam statuis. B. Non quidem illam ut iusti & æqui ma-
trem, ut quidam voluerunt, sed potius ancillam, & ciu-
tatis bene constitutæ è custodibus vnam? M. Hic quo-
que facile tibi assentior. B. Iam velut in corporibus
nostris, ut quæ inter se pugnantibus constant principijs,
morbi, hoc est perturbationes, & intestini quidam exi-
stunt tumultus, similiter in his maioribus corporibus,
id est ciuitatibus, fieri necesse est: ut quæ ex diuersis &
quodam modo pugnantibus hominum generibus, or-
dinibus, conditionibus, naturisq; coeant; & eorum e-
tiam hominum qui non ijdem eadem possunt horam
durare probantes, breuicertè eas dissolui, & interire
necesse est, nisi adhibetur velut medicus perturbatio-
num sedator, qui temperamento æquabili, & salubri
infirmiores partes fomentis confirmet, redundantes
humores compescat, & ita singulis membris consulat,
ut neq; partes imbecilliores inopia alimenti tabescant
neq; validiores plus & quo luxurient. M. Ita planè ei
necesse. B. Qui in corpore ciuili hec præstabat, quo
nomine eum appellabimus? M. De nomine non sum
admodum sollicitus. Quocunq; enim censeatur, virum
præstantissimum, ac planè Deo similimum eum iudico.
qua in re sapientia maiorum multum prospexit mihi
videtur, qui rem per se pulcherrimam nomine etiam
splendidissimo decorarunt. Regem enim opinor intel-
ligis, cuius vocabui ea vis est, ut rem quidem per se
maximam & excellentissimam, pene oculis cernendam
subijciat. B. Rectè sentis. ea enim voce Deum com-
pellamus. Nullum enim aliud habemus augstius vo-
cabulum quo naturæ illius excellentis declaremus præ-
stantiam: neq; conuenientius, quo paternam erga no-
curam & studium significemus. Quid alia colligam
qu

quæ ad munus regis significandum transferimus? quæ
sunt pater Æneas, Agamemnon populorum pastor;
item dux, princeps, gubernator. Quibus omnibus ea
significatio subest, ut ostendant reges non sibi, sed po-
pulo creatos esse. Iam quod de nomine satis inter nos
conuenit; si videtur, de officio differamus, iisdem quibus
ingressi sumus insitentes vestigijs. M. Quibus tan-
dem? B. Meministi quid nuper dictum sit? ciuitatem
corpori nostro persimilem videri, motus ciuiles morbis
medico regem? Si igitur officium medici quale sit intel-
lexerimus, non longe, opinor, aberimus ab officio regis.
M. Fieri potest. nam cætera quæ tu enumerasti, persimi-
lia ac pene germana mihi sunt visa. B. Noli expectare
ut minima quæque hic excutiam. Neq; enim temporis
angustia id patitur, nec ipsa res exigit. Sed si in summa
hæc inter se conueniant, cætera facile tibi subiicies.
M. Tu verò perge ut facis. B. Scopus etiam idem vi-
detur utriusque propositus. M. Quinam? B. Corpo-
ris (cui adhibentur curando) incolumentas. M. Intelli-
go. Alter enim humanum, alter ciuale corpus incolu-
ne in suo statu tueri, quatenus rei natura fert, & morbo
affectum ad iustum valetudinem reducere debet. B.
Rectè intelligis. Duplex enim est utriusq; officium. Al-
terum in tuenda valetudine bona, alterum in restituenda
si morbo fuerit labefactata. M. Assentior. B. Utrinque
enim morbi sunt similes. M. Ita videtur. B. Nam
& sua quædam nocet utriq; redundantia rerum noxia-
rum & necessariarū inopia. Et utrumq; corpus prope pa-
ti ratione curatur: nempe vel extenuatū nutricando, &
leniter fouendo, vel plenum & redundans superuacuo-
rum egestione levando, & moderatis laboribus exer-
cendo. M. Ita est. Sed hoc interesse videtur, quod in
altero humores, in altero mores ad iustam quandam
temperiem sunt reducendi. B. Rem tenes. Civilis e-
dīm

anim corporis velut & naturalis suum quoddam est temperamentum; quam rectissimè, opinor, iustitiam appellabimus. Ea enim est quæ singulis prospicit partibus, & curat ut in officio content. Ea interim languinis misfione, interim noxiorum exilio, velut egelse, redundantia egerit, interim animos demissos, & meticulosos excitat, & diffidentes consolatur, & ad illam quam dixi temperiem totum corpus reducit; reductumq; commodis laboribus exercet, & certo laboris & ocij præscripto temperamento restitutam valetudinem quoad eius fieri potest conseruat. M. Cætera tibi facile assentior, nisi quòd ciuilis corporis temperamentum in iustitia collocas: cùm vel ipso nomine & professione temperantia has partes sibi vendicare iure suo videatur. B. Nihil admodum referre puto vtri hunc honorem deferas. Nam cùm omnes virtutes, quarum vis in actione cernitur, in mediocritate quadam, & æquabilitate sint positæ, ita quodam modo inter se connexæ sunt, & co-hærent, vt vnum omnibus officium esse videatur: id est cupiditatum moderatio. Ea quoconque in genere versatur, non admodum refert vtro nomine voces: quamquam illa moderatio, quæ in rebus communibus & hominum inter se commercijs posita est, commodissime mihi nomine iustitiae intelligi posse videatur. M. Hic tibi facillimè assentior. B. In Rege autem creando hoc opinor veteres fuisse sequutos, vt si quis inter ciues esset singulari præstantia, reliquosq; omnes æquitate & prudentia antecellere videretur, vt in apum aluearibus fieri traditur, regnum ad eum vltro deferebant. M. Credibile est ita factum. B. Quid si nemo vnuus quallem diximus, in ciuitate inueniretur? M. Iure illo naturæ, cuius antè meminimus, par imperium in pares usurpare non potest, nec debet: natura enim iustum opinor, vt inter eos, qui cætera sunt pares, imperandi & parendi

et a rendi etiam vices sint pares. B. Quid si populus an-
tiquæ ambitionis tædio vnum aliquem non planè omni-
bus virtutibus regijs præditum, sed vel nobilitate, vel
diiuitijs, vel rebus bello gestis insignem, regem velit e-
ligere? Nonne & hunc optimo iure existimabimus re-
gem? M. Optimus. Populo enim ius est, ut imperium
sui velit deferat. B. Quid si hominem acutum, non
samen eximia artis peritia præditum, adhibeamus ad
morborum curationem? Huncne statim medicum, ubi
ab vniuersis fuerit electus, arbitrabimur? M. Minime:
doctrina enim, & multarum artiu[m] experientia, non
suffragijs sit medicus. B. Quid in cæteris artibus artis-
fices? M. Eandem rationem esse omnium reor. B.
Regnandine aliquam artem esse putas? M. Quidni?
B. Potesne ratione reddere cur ita credas? M. Videor
mihi posse. Nempe quæ in alijs artibus reddi solet.
B. Quam dicis? M. Omnium enim artium ab experi-
entia profecta sunt initia. Nam cùm plerique temere, ac
nulla ratione multa aggrederentur, alij autem propter
exercitationem & consuetudinem eadem illa callidiūs
acerent, animaduersis vtrinq[ue] euentis, & perpensis e-
uentorum causis, homines acuti præceptorum quen-
dam ordinē digesserunt, eamq[ue] descriptionem Artem
appellarunt. B. Potest ergo simili animaduersione ars
liqua regia describi, ut medicinæ? M. Opinor posse.
B. Quibus ex præceptis ea constabit? M. Non habeo
in promptu dicere. B. Quid si ex aliarum artium col-
latione id inuestigemus? M. Quo pacto? B. Hoc pa-
cto. Grammaticorum quædam sunt præcepta, & medi-
cinæ & agriculturæ. M. Intelligo. B. Nonne præcep-
ta illa grammaticorū & medicorum, artes ac leges etiā
appellabimus: & ita in cæteris? M. Ita priorius videtur.
B. Quid ciuiles leges? regiæ ne artis præcepta quædam
ibi videntur? M. Videntur. B. Has igitur tenere
B. decet

debet eum qui rex censeri velit. M. Ita videtur.
 B. Quid qui non tenet? etiam si populus eum regnare iussit, regem eum appellandum censes? M. Hic facis vthaream. Nam si consentire cum superiore oratione velim, populi suffragia non magis regem, quam alium quemuis artificem facere possunt. B. Quid hic agendum censes? Nam nisi regem suffragijs electum habemus, vereor ne legitimum illum habituri simus. M. Ego quoq; idem istud vereor. B. Visne igitur, quod in artium comparatione postremo nobis positum est, diligentius excutiamus? M. Fiat, si quidem tibi ita videtur. B. Praecepta artificum nonne in singulis artibus leges vocauimus? M. Factum. B. At vereor ne satis circumspetè id à nobis sit factum. M. Quamobrem? B. Quia absurdum videretur, qui artem quamlibet teneret, eum tamen artificem non esse. M. Absurdum. B. Sed qui quod artis officium est præster, eum artificem existimabimus, siue id sponte naturæ, siue perpetua constantiq; ratione & facultate quadam faciat. M. Ita reor. B. Qui hanc igitur rectè quiduis faciendi vel rationem vel prudentiam teneat, eum artificem appellabimus, modò exercitatione facultatem comparauerit. M. Rectius quam illum alterum, qui nuda præcepta absq; vnu & exercitatione habeat. B. Praecepta igitur illa non existimabimus artem esse? M. Minime: sed artis quandam similitudinem, aut verius umbram. B. Quæ est ergo facultas illa ciuitatum gubernatrix, quam ciuilem siue artem, siue scientiam vocabimus? M. Prudentiam mihi velle dicere videris: ex quo, velut fonte, leges omnes, si modò societati hominum conseruandæ sint utiles, proficiisci ac deriuari oportet. B. Rem attigisti. Hæc igitur si summa & perfecta in quopiam esset, tum natura, non suffragijs regem esse diceremus: liberamq; rerum omnium potestatem ei tradere.

traderemus: Sin talem non reperiamus, qui proximè ad illam excellentem naturæ præstantiam accesserit, si militudinem quandam in eo veri regis amplexi etiam regem appellabimus. M. Appellemus si ita videtur. B. Et quoniam aduersus animi affectiones quæ possunt & plerunque solent auertere à vero ne satis firmus sit timemus, legem ei velut collegam, aut potius moderatricem libidinum adjiciemus. M. Non censes igitur rerum omnium arbitrium penes regem esse debere. B. Minimè. Nam eum non solum regem, sed etiam hominem esse memini, multa per ignorantiam errantem, multa sponte peccantem, multa prope inuitum: quippe animal ad omnem fauoris & odij auram facile mutabile. Quod vitium naturæ magistratus augere etiam solet: adeò ut hic potissimum sententiam illam ex comœdia veram esse comperiam, Omnes licentia deteriores fieri. Quamobrem legem ei adiungendam censuerunt homines prudentissimi, quæ vel ignorantí viam ostendat, vel aberrantē in viam reducat. Ex his, opinor, intellegis ὡς εὐτύχω, quodnam ego veri regis officiūesse rear.

M. De causa creandorum regum, de nomine, de quo officio, plane mihi satisfecisti. neque tamen si quid adiucere velis repugnabo. Etsi verò animus ad ea quæ restare videntur properat, vnum tamen quod in tota oratione tua non nihil offendebat, nō puto silentio prætereundum : quod videlicet subiniquus regibus mihi videaris. Idque ipsum etiam antea de te frequenter eram suspicatus ; cùm te resp. antiquas, Venetorumq; ciuitatem adeo profuse laudantem sàpe audiuissem. B. Non tu rectè hic de me sentiebas . neq; enim ego apud Romanos, Massilienses, Venetos, & si qui alij fuerunt apud quos potentiora fuerint legum quam hominum imperia, tam suspicio diuersam ciuitatis administrandæ rationem, quam æquitatem: neq; multum referre puto rex,

dux, imperator an consul vocetur, qui præsit, modò illud teneatur, eum æquitatis tuendæ causa in magistratu esse collocatum. Imperium enim modò sit legitimum, non est quòd de nomine eius contendamus. Nam & quem nos Venetorum ducem vocamus, is nihil aliud est, quam rex legitimus: & Coss. primi non modò regū insignia, sed imperium etiam retinuerunt. Id modò intererat, quòd non vñus, sed duo præerant: (quod etiā in perpetuis Lacedæmoniorum regibus fieri solitum non ignoras) qui non in perpetuum, sed in annum creabantur. Illud igitur quod initio diximus, tenere semper oportet, reges primū tuendæ æquitati fuisse constitutos. Id illi si tenere potuissent, imperium quale acceperant, tenere perpetuò potuissent: hoc est liberum & legibus solutum. Sed (vt humana sunt omnia) statu rerum in peius prolabente, quod publicæ utilitatis causa fuerat constitutum imperium, in superbam dominationem vertit. Nam cùm libido regum pro legibus esset, hominesq; in potestate infinita & immoderata colloca ti sibi non temperarent, sed multa gratiæ, multa odijs, multa priuatis commoditatibus indulgerent, regum insolentia legum fecit desiderium. Leges igitur hac de causa inuentæ sunt à populis, regesque coacti non sua in iudicijs licentia, sed quòd populus in se dedisset iure vti. Multis enim edocti erant experimentis, melius libertatem legibus quam regibus credi: cùm alteri multis de causis à vero deflecti possent, alteræ aduersus preces & minas surdæ vnum & perpetuum tenorem seruarent. Regibus igitur cætera liberis hic vñus imperio modus est præfinitus, vt suas actiones & orationem ad legum præscripta cōformarent: & præmia pœnasq;, maxima societatis continendæ vincula, ex earum sancti onibus diuiderent. Deniq; quemadmodum ait summus administrandæ reipub. Magister, vt rex esset lex loquens,

lex

Ilex Rex mutus. M. Statim ab initio ita reges laudaeras, ut eorum maiestatem prope augustam & sacrosanctam faceres. Nunc verò velut poenitentia renocatus, nescio quibus angustijs eos concludis, & in legum prope dicam ergastula coniectis ne liberam quidem orationem permittis: me autem ex magna spe deiecessi. sperabam enim fore, ut rem (iuxta clarissimum historiæ auctorem) inter deos hominesq; pulcherriam, vel tua sponte, vel a me admonitus, in orationis curru in suum splendorem restitueres: quam tu omnibus ornamentiis spoliatam in ordinem redigisti: & qui primus in orbis terrarum fuit magistratus, eum angustis circumseptum cancellis prope contemptibilem, nulli certè sano reddidisti optandum. Quis enim tanquam non in mediocri fortuna subsistere priuatus malit, quam in perpetuis molestijs aliorum intentus negotijs, suæ rei negligens, totum vitæ cursum ad alienas rationes componere? Quod si ista regnandi vbiq; proposita sit conditio, vereor ne maior penuria regum sit futura, quam in prima nostræ religionis infantia fuerit Episcoporum. Nec miror, si ad hanc formulam spectentur reges, olim è paucis, & ab aratro petitos, qui præclarum istum honorem acciperent. B. Vide quæso quanto in errore verseris, qui non fruendæ iustitiae, sed voluptatis causa reges a populis & nationibus expeditos putas: neq; honori locum esse existimes ubi diuitiæ & volupates non affluant. Qua in re quantum eorum amplitudini detrahias, cogita. Id quo facilius intelligas, confer mihi aliquem ex ijs quos tu videris regem velut puellarem puppam vestitum, & ad inanem pompa magno cum fastu, ingenti turba stipatum, produci, cuius tu similitudinem in eo quem describimus rege desideras. Cōfer, inquam, istorum aliquem cū eis qui olim clari fuerunt: quorum etiam nunc viuit, vigetq; & ad posteros celebratur.

memoria. Illi profectò tales fuerunt, qualen ego modò designauit. Audistine vnquam fando Macedonem illum Philippum cùm vetulæ, vt suam causam audiret, roganti respondisset, sibi non esse otium: illaq; subiecisset, igitur ne sis rex: Audistine, inquam, ab anu paupercula regem tot bellorū victorem, tot gentium dominatorem, sui admonitum officijs paruisse: & quod regum esset munus agnouisse? Confer igitur hunc Philippum cum regibus non modò maximis qui nunc in Europa sunt, sed cum omni vetustatis memoria: nullum profectò comperies prudentia, fortitudine, laborum patientia parem: paucos magnitudine ditionis æquales. Agelillaum, Leonidam, cæterosque Lacedæmoniorum reges si enumerem, (at quantos viros!) obsoleta videbor exempla proferre. Vnum tamen Lacænæ puellæ dictum silentio præterire non possum. Ea est Gorgo Cleomedis filia. Hæc cùm videret seruum hospiti Asiatico socios detrahentem, accurrens ad patrem exclamauit; Pater, hospes manus non habet. Quo ex puellæ dicto de tota Laconica disciplina, regumque domestica consuetudine facile iudicare potes. At qui ex hac rustica sed virili disciplina prodierunt, hæc qualiacunque sunt perpererunt: ex ista verò Asiatica, qui maxima regna per manus à maioribus tradita per luxuriam & ignauiam amiserunt. Et, vt veteres omittam, talis fuit non adeò pridem apud Galecos Pelagius, qui in Hispania Saracenorū opes primus labefactauit apud, hunc quamuis

Ignemque larénque,

Et pecus, & domines communis clauderet umbra:
adeo tamen Hispanos reges eius non pudet, vt in maxima gloria ponat quòd ab eo sint oriundi. Sed cùm hic locus longiorem postulet disputationem, vnde sumus digressi redeainus. Nam quod tibi sum pollicitus, ostendere quam primum cupio, non à me confictam fuisse
hanc

hanc regnandi formulam, sed clarissimis omnis memoriæ viris idē visum fuisse: breuite: q; vnde hæc hauserim fontes cōmonstrabo. Libri sunt M. T. Ciceronis omniū consensu laudatissimi qui de officijs inscribuntur. Horum è secundo libro hæc ad verbum sunt: Mihi quidem,, non apud Medos solū, vt ait Herodotus, sed etiam apud,, maiores nostros iustitiæ fruendæ causa videntui olim,, bene morati reges constituti. Nam cùm premeretur,, initio multitudo, ab ijs qui maiores opes habebant, ad,, vnum aliquem fugiebant virtute præstantem, qui cùm,, prohiberet iniuria tenuiores, æquitate constituenda,, summos cum infimis pari iure retinebat. Eademque,, constituendarum leguin causa fuit, quæ regum. Ius,, enim semper est quæsitum æquabile. neque enim aliter,, esset ius. Id si ab uno bono & iusto viro consequeban-,, tur, eo erant contenti; cùm id minus contingebat, leges,, sunt inuentæ, quæ cum omnibus semper vna atque ca-,, dem voce loquerentur. Ergo hoc quidem perspicuum,, est, eos ad imperandum deligi solitos, quorum de iusti-,, tia magna eslet opinio multitudinis. Adiuncto vero ut,, ijdem prudentes haberentur, nihil erat, quod homines,, his autoribus non posse consequi se arbitrarentur. Vi-,, des ex his verbis, opinor, quàm & regū & legum expe-,, tendarum Cicero causam fuisse existimet. Possem hic,, testem & ad stipulatorem laudare Xenophontem, non,, minus rebus bello gestis quàm Philosophiæ studio no-,, bilem, nisi eum tam familiarem tibi esse scirem, vt eius,, omnes sententias notas habeas. Platonem vero & Ari-,, stotelem & si non ignoro quanti eos facias, in praesen-,, tia omitto. Malo enim è medijs rerum actionibus ho-,, mines illustres, quàm è gymnasiorum vmbbris accersere,, in subsidium. Stoicum vero regem, qualis à Seneca in,, Thyeste describitur, multo minus sum arbitratus tibi à,, me producendum. Non tam quod illa veri regis imago

perfecta non sit: quam quod illud principis boni exemplar magis animo informari, quam aliquando sperari posset. Sed & ne in ijs quos produxi calumniæ locus es-
set, non e solitudine Scytharum reges proposui, qui vel
suos distingeret equos, vel aliud operis, quod multo
magis à nostris moribus abhorret, facerent: sed è me-
dia Græcia: & qui illis ipsis temporibus, quibus omni-
bus honestis artibus Græci fuerunt florentissimi, aut
maximis nationibus, aut bene moratis præerant ciui-
tibus; & ita præfuerunt, ut & viui apud suos in maxi-
mo fuerint honore, & mortui posteris præclaram sui
memoriam reliquerint. M. Hic ego si postules quid
sentia n, vix audeo fateri tibi vel meam inconstantiam,
vel timiditatem: vel si quo alio nomine tibi libeat id
vitium appellare Nam quoties ista, quæ à te modò reci-
tata sunt, apud historiæ præstantissimos lego scriptores,
vel à sapientissimis hominibus quorum autoritatem
non ausim defugere, laudari audio, & ab omnibus bo-
nis probari, non modò vera, recta, sincera, sed etiam
fortia, & splendida mihi videntur. Rursus quoties oculi
los ad nostri temporis munditias & elegantiam refero,
antiquitas illa sancta & sobria, sed horrida tamen, &
nondum satis ex polita fuisse videtur. Sed hæc fortasse
aliâs per ocium: nunc verò, si quidem videtur, quod in-
stituisti perge prosequi. B. Visne igitur ut breuiter
quæ dicta sunt colligamus? ita maximè intelligemus
quid sit præteritum: & si quid temere sit concessum, fa-
cillimè retractabimus. M. Maximè. B. Primum igi-
tur conuenit inter nos, homines à natura ad societa-
tem & vitæ communionem esse factos. M. Conue-
nit B. Eius quoque societatis custodem regem ele-
ctum, virum summa virtute præstantem. M. Ita est.
B. Et velut hominum inter ipsos discordiæ, necessita-
tem regis creandi attulerunt, ita regum in subditos in-
juriaz

iuriæ, in causa fuerunt ut leges desideraremus. M.

Fateor. B. Leges igitur specimen artis regiæ, ut præcepta medicinæ, artis medicæ censuimus. M. Sic est. B. Tutius autem esse, (quoniam in neutro singularem, & exactam suæ artis peritiam posuimus) ut vterque ex artis illis præscriptis quam temerè curet, videtur.

M. Tutius certè. B. Artis autem medicæ præcepta nō vnius generis visa sunt. M. Quo pacto? B. Quædam enim sunt tuendæ valetudinis: alia instaurandæ.

M. Rectè. B. Quid regiæ artis? M. Totidem, opinor, sunt genera. B. Proximum ergo videtur, ut confides remus illud. Putesne medicos omnes morbos, & eorum remedia ita exactè tenere posse, ut nihil præterea ad eorum curationem requiri possit? M. Minimè. Nam & multa morborum genera noua omnibus fere seculis suppululant: & noua item singulorum remedia singulis prope annis aut hominum industria reperiuntur, aut è regionibus longinquis apportantur.

B. Quid ciuitatum leges? M. Eadem certè videtur earum ratio. B. Igitur nec omnes morbos medici, nec ciuitatum reges ex artium suarum, quæ scripta quidem traduntur, præceptis, vel vitare vel sanare possunt.

M. Non posse arbitror. B. Quid si igitur vestigemus quibus de rebus leges in ciuitatibus sanciri possint: quæ verò legibus comprehendi non possint? M. Operæ premium faciemus. B. Per multæ & permagnæ mihi res videntur, quæ nullis legibus contineri queant. Primum omnia quæ in deliberationem futuri temporis cadunt.

M. Omnia. B. Deinde multa præterita: qualia sunt ea in quibus veritas coniecturis quæfitur, testibus confirmatur, aut tormentis exprimitur. M. Scilicet.

B. In his igitur questionibus explicandis quæ erunt regis partes? M. Non longo hic opus esse video sermone, cum reges in ijs quæ in prouisione futuri temporis

posita sunt, adeo sibi non arrogant summam potestatem, ut vltro prudentiores in consilium sibi aduocent.

B. Quid in his quæ coniecturis colliguntur, testibus conuincuntur? qualia sunt cædis, adulterij, beneficij criminis? M. Ita causidicorum ingenij excutiuntur, eruuntur solertia, eaque fere iudicum sententijs permit-ti video. B. Et recte fortasse: nam si rex priuatas singulorum Ciuium causas audire velit, quando ei vacabit de bello, de pace, de ijs negotijs quæ reipub. in columita-tem continent & conseruant, cogitare? Denique quando licebit nihil agere? M. Nec ego rerum omnium cog-nitionem ad vnum regem velim deferri: neque, si defe-ratur, vnuus omnibus omnium causis sufficere poterit. Itaque placet mihi magnopere consilium illud non mi-nus sapiens, quam necessarium quod Mosi Soces dedit, de onere iudicandi in multos partiendo. De quo non dicam pluribus, quando Historia omnibus est nota.

B. Sed & hi iudices, opinor, ex legum precripto ius di-cent. M. Dicent profectò. Sed, ut video, pauca sunt de quibus legibus caueri possit, prætul illæ sunt, de quibus non possit. B. Accedit alia res non minoris difficultatis; quod nec ea omnia de quibus leges rogantur, præ-scriptionibus certis contineri possunt. M. Quo pa-tio? B. Iuris prudentes qui plurimū suę arti tribuunt, quique se iustitiæ sacerdotes haberi volunt, negociorū tantam esse multitudinem confiterunt, ut prope infini-ta videri possit: quotidieque in ciuitatibus noua flagi-tia, velut ulcerum genera, prouenire aiunt. Quid hic ager legum lator, qui leges ad præsentia & præterita ac-commodat? M. Non multum, nisi diuinus quispiam sit. B. Accedit & alia, nec ea parua, quædam difficultas, quod in tanta conditionis humanæ inconstantia ni-hil vila fere ars in vniuersum stabile & firmum præci-pere potest. M. Nihil verius. B. Tutius igitur vide-tur

rur esse, & perito Medico de salute ægrotantis, & Regi de statu ciuitatis credi: Nam & medicus, præter artis præscriptum, infirmum vel consentientem, vel interim inuitum sape sanabit. Et rex nouam, & tamen utilem legem ciuibas aut persuasis, aut etiam inuitis impone-re potest. M. Non video quid vetet. B. Hæc autem vterq; cùm facit, num tibi videtur præter legem quis-que suam facere? M. Mihi quidem ex arte vterque. Nam antè posuimus non illam, quæ præceptis constat artem esse, sed vim animo comprehensam, qua in mate-ria per tractanda quæ artibus est subiecta artifex vti so-let. Illud autem (siquidem ex animo loqueris) gaudeo, te veritatis ipsius velut interdicto coactum ut regem vnde vi deiectus erat, eo restitueres. B. Mane: nondum omnia audisti. est enim in legum imperio aliud incommodum. Lex enim quasi pertinax & im-peritus quispiam officij exactor, nihil rectum putat, ni-si quod ipsa iubet. Apud regem vero, infirmitatis & te-meritatis est excusatio: & venia in errore deprehensio locus. Lex surda, inhumana, inexorabilis est. Adoles-cens lubricum ætatis causatur, mulier infirmitatem sexus, alius paupertatem, ebrietatem, amicitiam. Quid ad hæc lex? I lictor colliga manus, caput obnubito, ver-berato, arbori infelici suspendito. Non ignoras autem quām sit periculosem in tanta hominum fragilitate in-iola innocentia spem salutis habere collocatam.

M. Rem procul dubio periculi plenam narras. B. Hæc certè quoties in mente inveniunt, quosdam non nihil commoueri video. M. Non nihil, mihi narras. B. Itaque cùm quæ supra nobis posita sunt, diligentius mecum expendo, vereor ne in hac parte medici & regis collatio satis commode intro-ducta videatur. M. Qua in parte? B. Cùm vtrun-que à præceptorum seruitute liberauimus, & prope liberam

liberam curandi potestatem dedimus. M. Quid hic te
potissimum offendit? B. Vbi audieris, tum ipse iudi-
cabis. Duæ à nobis positæ sunt causæ, cur non expediat
populis ut reges legibus soluerentur; amor videlicet
& odium, quæ animos hominum in iudicando trans-
uersos agunt. At in medico timendum non est, ne quid
per amorem peccet, quippe qui ab agrōto valetudine
restituta etiam speret mercem. Quod si medicum
agrotus precibus, pollicitationibus & pecunia adver-
sus caput suum solicitari intelligat, alium accersere me-
dicum licebit; aut si alterius copia non erit, tutius esse
reor à libris quam tuum surdis remedium, quam à me-
dico corrupto petere. Quod autem de legum immani-
tate questi sumus, vide an satis nobis constemus.

M. Quomodo? B. Regem optimum, qualem magis
animo quam oculis videre possumus, nullis legibus ad-
stringendum censuimus. M. Nullis. B. Quamob-
rem? M. Opinor quia iuxta Paulum ipse & sibi, &
alijs esset lex: ut cuius vita exprimat, quod legibus iu-
betur. B. Recte iudicas, & quod tu magis fortasse mi-
teris, aliquot ante Paulum seculis hoc ipsum viderat
Aristoteles naturam sequutus ducem. quod ideo dico,
ut quod antè probatum fuerat, manifestius videoas, ean-
dem scilicet Dei & naturæ vocem esse. verum ut quod
instituimus agamus, qu' i leges primi considerunt, quid
eos spectasse dicemus? M. Aequitatē, opinor; ut antea
dictum est. B. Ego nunc non id quero, que in fine m
spectarint, sed potius quod exemplar sibi proposuerint.
M. Istud eti si fortasse intelligo, velim tamen explices, ut
si recte sentio, meū iudicium confirmes: si secus, eme-
des errorē. B. Scis, opinor, quod sit animi in corpus
imperium. M. Scire video. B. Nec illud etiam
ignoras, quæcumque non temerè gerimus, eorum prius
in animis nostris quandam inesse imaginem: eamq;
longe

longè perfectiorem operibus , quæ ad illud exemplarum summi etiam artifices effingunt & velut exprimunt. M. Evidem hoc mecum ipse & in dicendo & scribendo plerunque experior: sentioque non minus animo verba, quam rebus animum decipit. Nam neque noster animus in hoc obscuro & turbido corporis carcere conclusus rerum omnium subtilitatem perspicere potest: neque in animo rerum vtcunque præuisas imagines ad alios oratione possumus ita perferre , vt non multo sint inferiores illis quas noster sibi conformauit intellectus. B. Leges ergo qui tulerunt, quid spectasse eos dicemus? M. Prope videor intelligere quid velis: nempe perfecti illius regis imaginem eos in consilio habuisse: & ad eam quam proxime poterant simulachrum quoddam expressisse non corporis sed cogitationum : idque pro legibus esse voluisse quod ille bonum & æquum fuisset arbitratus. B. Recte intelligis. Hoc enim ipsum dicere volui. Nunc vero velim consideres qualem illum ab initio regem constituerimus. Nonne firmum aduersus odium, amorem, iram, inuidiam, cæterasque animorum perturbationes? M. Talem certè nos eum finximus: aut hominibus illis priscis etiam fuisse credidimus. B. Leges vero ecquid a i[n]aginem eius latæ videntur? M. Nihil similius. B. Durus igitur & inexorabilis nihilo minus bonus rex quam bona ex. M. Æquè durus. Sed cù neutrum mutare queam, ut ve'le debeam; tamen vtrunque , si queam, non nihil inflectere velim. B. Atqui Deus ne pauperis quidem vult vt in iudicio misereamur, sed id vnum quod rectum & æquum, nos iubet intueri, & secundum id vnum pronunciare. M. Agnosco sententiam , & veris vinctor. Quando igitur regem soluere legibus non licet, quis tandem erit legis lator, quem ei tanquam pædagogum dabimus? B. Quem ceules potissimum huic numeri

neri præficiendum? M. Ego si me interrogas, ipsum regem. Nam in reliquis fere artibus ab artificiis præcepta earum tradi videmus: quibus & ipsi memoris confirmandi causa velut commentarijs vntantur, & alio sui commoneant officij. B. Ego contrà nihil interesse video, regemne liberum & solutum legibus relinquam, an ei tribuamus legum iubendarum potestatem. Nemo enim se sponte vinculis induet. Ac nescio at præstet solutum relinquere quam circundare vinculi nihil profuturis, quippe quæ ubi volet exuat. M. Autu quando legibus potius quam regibus regni gubernacula credis, vide quæso ne huic, quem verbo tenui regem facis, tyrannum imponas, qui eum

Imperio premat; & vinciss & carcere fraret.

actantum nō compedibus oneratum in agrum mittat aut in pistrinum dedit. B. Bona verba: neminem egredi dominum impono. Sed populo, qui ei imperium in se dedit, licere volo, ut eius imperij modum ei præscribat: eoque iure, quod populus in se dederit, ut rex vta tur postulo. Neque has leges per vim, ut tu interpretaris, imponi volo. sed communicato cum rege consilio communiter statuendum arbitror, quod ad omnium salutem communiter faciat. M. Populo igitur vis hanc prouinciam tribuere? B. Populo sanè, nisi tu fortassis aliter sentis. M. Nihil minus æquum videtur. B. Quam obrem? M. Nostri illud, Bellua multorum capitum Scis, opinor, quanta sit populi temeritas, quanta inconstantia. B. Ego nunquam existimauit uniuersi populi iudicio eam rem permitti deberi: sed ut prope ad consuetudinem nostram ex omnibus ordinibus selecti a regem in consilium coirent. Deinde ubi apud eos factum esset, id ad populi iudicium defatur. M. Tuum quidem consilium satis intelligo: se nihil hac tam diligenti cautione mihi proficere videri

Reges

Regem non vis legibus esse liberum. Quamobrem? Quia, opinor, intra hominem duo sœuissima monstra cupiditas & iracundia perpetuum cum ratione bellum gerunt: expetitæ sunt leges, quæ licentiam eorum comprimerent & nimium exultantia ad iusti imperij respectum reuocarent. Quid isti consultores è populo datis? Nonne & ipsi eodem illo intestino bello vexantur? Nōne eisdem quibus rex malis conficiantur? Quanto igitur plures adiunxeris regi velut assessores, tanto maior stultorum erit numerus: à quo quid expectandum sic vides. B. At ego longè aliud ac tu opinaris expecto. Id autem cur expectem dicam. Primiū non omnino verum est: quod tu putas, nihil ad rem facere multitudinis aduocationem, quorum è numero nemo fortassis erit excellenti sapientia præditus. Non enim solum plus vident ac sapiunt multi, quām vnaus quilibet eorum seorsum, sed etiam quām vnum, qui quemuis eorum ingenio & prudentia præcedat. Nam multitudo fere melius quām singuli de rebus omnibus iudicat. Singuli enim quasdam habent virtutum particulæ, quæ simul collatæ vnam excellentem virtutem conficiunt. Quod in medicorum pharmacis, ac in primis in antídoto eo, quod Mithridaticum vocant, perspicuè cerni potest. In eo enim pleraque res per se noxiæ ubi confusæ fuerint, salutare aduersus venena remedium affrunt. Similiter in hominibus alijs tarditas & cunctatio, alijs præceps temeritas obest: hæc in multitudine commixtæ temperamentum quoddam & quam in omni genere virtutis quærimus mediocritatem pariunt. M. Sit, quando ita vis, penes populum vt leges ferat, & perfectat: sint reges velut tabulariorum custodes. At cùm leges inter se pugnare videbuntur, aut non satis disertè aut perspicuè cauebunt, nullasne regis partes esse voles: præsertim cùm si omnia è scripto diiudicare velis,

velis, necesse sit multa sequi absurdum? Et, ut vulgatissimo
vtar exemplo, legis illius in scholis decantat^x, peregrin-
nus si in murum ascendat, capite luto. Hic quid absur-
dius fieri potest, quam salutis publicæ autorem qui hos-
tes subeuntes deiecit, ipsum tanquam hostilia ausum
ad supplicium rapere? B. Nihil. M. Probas igitur
vetus illud, Summum ius summa iniuria. B. Equi-
dem probo. M. Si quid huius generis in iudicium
veniat, miti interprete opus est, qui leges ad utilitatem
omnium latas viris bonis & nullo in scelere deprehen-
fis calamitosas esse non patiatur. B. Rectè sentis. Ne-
que sisatis animaduertisti, aliud à me in tota hac dispu-
tatione qua situm est, quam ut illa Ciceroniana lex san-
cta & inuiolabilis eset; Populi salus suprema lex esto.
Igitur si quid tale in iudicium venerit, ut non sit obscu-
rum quid bonum & æquum sit; regiæ partes erunt
prospicere, ut lex ad illam: quam dixi regulâ dirigatur.
Sed tu mihi regum nomine plus postulare videris, quā
qui eorum imperiosissimi sunt, sibi sumant. Scis enim
ad iudices rejici solere hoc genus quæstionum, cùm
aliud lex dicere, aliud legis autor voluisse videtur: per-
inde atque illas quæ de ambiguo iure aut legum inter-
se discordia oriuntur. Itaque his de rebus grauissimæ
sunt patronorum in foro contentiones, & rhetorum
præcepta diligentissimè tradita. M. Scio ista fieri
quæ dicis. Sed mihi in hac parte non minor iniuria fie-
ri videtur legibus quam regibus. Satius enim puto ex
vnius viri boni sententia statim litem finire, quam in-
geniosis hominibus & interdum veteratoribus obscu-
randi potius quam interpretandi leges potestatem da-
ri. Nam dum non solum de causis litigantium, sed de
gloria ingenij inter patronos contenditur, interim lites
aluntur, ius, fas, æquum, iniquum in discrimen voca-
tur: & quod Regi negamus, hominibus inferiorum or-
dinum

dinum permittimus, plerumque non tam veri quam litigandi studiosis. B. Oblitus mihi videris quidnam inter nos nuper conuenit. M. Quidnam id est? B. Regi optimo qualem initio descripsimus, adeò libera omnia permittenda, ut ne legibus quidem ullis opus esset. At cum yni è multitudine is honor habetur, qui non multo sit alijs excellentior, aut etiam quibusdam inferior, periculosa esse liberam istam & solutam legibus licentiam. M. Hoc verò quid ad legum interpretationem? B. Plurimum. Nisi forte nō animaduertis quod alijs verbis infinitam illam & immoderatam potestatē, quā antea regi negaueramus, ei restitutamus: nempe, ut pro animi libidine omnia sursum deorsum verset.

M. Istud ego si facio, certè imprudens facio. B. Dicam ergo apertius, ut intelligas. Cum regi legum interpretationem concedis, hanc tribuis ei licentiam, ut lex non dicat quod lator sentit, aut quod in commune sit æquum & bonum; sed quod in rem sit interpretis: utque is ad omnes eam actiones commodi sui causa velut Lesbiam regulā inflectat. Ap. Clavius in decemviratu legem tulerat æquissimam, ut in liberali causa vindicia secundum libertatem darentur. Quid apertius dici poterat? At interpretando idem autor legem suam fecit inutilem. Vides, opinor, quantam uno versu des principi licentiam: nempe ut quod volet ille, dicat lex: quod nolit, non dicat. Id si semel recipiamus, nihil proderit bona leges condere, quæ principem bonum iuri officij admoneant, malū circumscrībant. Imò, ut dicam apertius, nullas omnino leges habere præstaret, quam liberum latrocinium, atque etiam honoratum, sub legis prætextu tolerari. M. Putasne regum aliquem fore tam impudentem, ut famæ opinionis que omnium de se nullam sit prorsus rationem habiturus: aut tam sui suorumque oblitum, ut in eorum prauitatem degeneret, quos ipse

ignominia, carceribus, bonorum publicatione, grauissimis denique supplicijs coercuerit? B. Non credamus ista fore, nisi iam pridem facta sint, idque totius orbis maximo malo. M. Vbi tandem hæc facta narras?

B. Vbi rogas? tanquam non omnes per Europam nationes non modò viderint, sed etiam senserint, quantū rebus humanis inuexerit mali non dico immoderata potestas, sed effræna Romani Pontificis licetia. Ea quām ex modicis & in specie honestis acceperit inicijs, quām nihil minus potuerit ab incautis timeri, nemo ignorat. Primum leges erant nobis propositæ non modò è penitissimis naturæ arcanis erutæ, sed ab ipso Deo latæ, à spiritu eius per prophetas explicatæ, postremò à Dei filio, eodemque Deo, confirmatæ, tot laudatissimorū hominum scriptis commendatæ, vita expressæ, sanguine confignatæ. Neque aliis in tota lege locus aut diligenterius, commendatius, aut explicatius traditus, quām is qui est de officio Episcoporum. Illis autem legibus cùm nulli sit fas quicquam adiucere, abrogare, derogare, immutare, una restabat interpretatio. eam Ro. Episcopus cū sibi arrogasset, nō modò reliquas oppressit Ecclesiás, sed tyrannidem saeuissimam omnium quæ vnquam fuerunt, sibi vendicauit; nec hominibus tantum, sed angelis etiam imperare ausus, Christum planè in ordinem rededit: nisi id non est in ordinem redigere, vt quod tu velis, in cælo, in terris, apud inferos sit ratum: quod Christus iussit, ita demum sit ratu, si tu velis. Nam si in rem tuam parum videatur lex facere, ita interpretando poteris deflectere, vt non modò per tuum os, sed ex animi tui sententia loqui cogatur Christus. Christo itaque per os pontificis Romani loquente, Chilperico Pipinus, Ioanni Nauarro Ferdinandus Arragonius est substitutus: filius in patrem, ciues in regem arma impia sumpserunt. Christus veneno imbutus,

deinde

deinde ipse **veneficus** fieri coactus est, vt veneno tolle-
ret Henricum Lucemburgium. M. Hæc ego non nūc
primum audio, sed de ista legum interpretatione apertius
audire audeo. B. Vnum tibi proponam exemplū,
è quo totum hoc genus quantum valeat facile intelli-
gas. Lex est, oportet Episcopum esse vnius vxoris virū.
qua lege quid apertius, quid explicatus dici potest?
Vnam vxorem ille vnam Ecclesiam interpretatur. qua-
sif ea lex non libidini sed avaritiæ Episcoporum repre-
mendæ sit posita. Hæc autem explicatio et si nihil ad rem
facit, tamen sententiam sanè honestam & piam conti-
net, nisi eam rursus idem alia interpretatione vitiasset.
Quid ergo hic pontifex comminiscitur? Variat, inquit,
personis, causis, locis, temporibus. Quidam ea nobi-
litate sunt, vt eorum fastui nullus Ecclesiarum nume-
rus possit sufficere. Quædam rursus adtò pauperculæ
sunt Ecclesiæ, vt ne monacho quidem nuper mendico,
nunc mitrato, suppetat inde victus, si nomen Episcopi
tueri velit. Inuenta est ratio ex illa callida iuris inter-
pretatione, vt vnius Ecclesiæ Episcopi dicantur, aliæ
eis commédetur, omnes expolientur. Dies me deficiet,
si fraudes colligere velim, quæ aduersus vnam legem
quotidie excogitantur. sed hæc et si indigna sint & no-
mine pontificio & homine Christiano, tyrannis eorum
ibi non constitit. Ea est enim omnium rerum natura, vt
vbi semel in prœceps ire cœperint, nusquam antè cōsi-
stant, quam ad interitum labantur. Vis illustri exemplo
tibi hoc commonstrem? Meministīne cuiusquam inter
Impp. Romani sanguinis, qui fuerit aut crudelior
aut nequior quam C. Caligula. M. Nullus, quod
sciam, fuit. B. Quod autem nequissimum eius fa-
cinorum putas? Non illa dico, quæ pontifices in casibus
reseruatis numerant, sed in reliqua eius vita.

M. Non succurrit. B. Quale tibi illud videtur, quod

C 2 equum

equum nomine incitatum ad cænam inuitauit? quod hordeum aureum apposuit? quod Consulē designauit? M. Omnino nequiter factum. B. Quid illud, quod eundem sibi collegam in sacerdotio adscivit? M. Seriōne hæc narras? B. Seriò certè. Nèque adeo miror tibi hæc videri conficta. Sed noster ille Iupiter Romanus hæc ut vera posteris videantur perfecit: Iulium dico tertium pontificem. qui mihi videtur certamen de principatu nequitiz cum homine nequissimo C. Caligula sibi instituisse. M. Quid is fecit eius generis?

B. Simiæ suæ custodem hominem prope nequorem bestia nequissima collegam sibi in Sacerdotio cooptavit. M. Alia legendi fortasse causa fuit. B. Narrantur & aliæ. Sed ego selegi honestissimam. Igitur cùm tantus non modò Sacerdotij contemptus, sed etiam humanitatis obliuio ex ista leges interpretandi licentia sit nata, vide ne istam potestatem exiguum putas.

M. At mihi veteres non videntur tam magnum existimasse hoc interpretandi munus, quam tu id videri vis. Quod vel hoc uno argumento intelligi potest, quod Impp. Romani iurisconsultis id permiserint. Quæ vna ratio totam istam verbosam tuam disputationem euerit. Neque solùm id quod de magnitudine istius potestatis dixisti refellit, sed illud quoque quod tu maximè vi-tas perspicuè declarat, quam alijs potestatem de iure respondendi dederunt, eam ipsis non fuisse negatam, si id munus exercere voluissent, aut per occupationes potuissent. B. Quod ad Impp. Romanos attinet, quos nullo neque iudicio neque utilitatis publicæ respectu milites sibi præficiebant, hi sub hanc regum, quam descripsimus, formulam non veniunt: ut qui à genere hominum scelestissimo, & fere scelestissimus quisque, eligebantur, aut ipsi per vim in eum locum irrumpebant. Quod autem iurisconsultis potestatem respondendi de iure

iure dederint, non reprehendo. Et si enim ea maxima est, ut antè dixi, tutius ijs tamen creditur, quibus tyrannidis instrumentum esse non potest. Deinde pluribus credebatur, quos mutua reuerentia continebat in officio: ut frā recto declinasset, alterius responso refellentur. Qui si etiam in fraudem consensissent, supererat iudicis auxilium, cui non erat necesse pro lege habere quicquid responsum à iureconsulto fuisset. Supererat & imperator, qui legū violatarum pœnas expetere poterat. Tot vinculis cùm tenerentur astricti, pœnamque grauiorem timerent, quām expectarēt fraudis præmiū; vides, opinor, non adeò magnum ab isto genere hominum timendum fuisse periculum. M. Est ne præterea quod de rege dicas? B. Primū, si tibi videtur, paucis colligamus quæ dicta sunt; ita facilius si quid prætermissum sit intelligemus. M. Ita censeo faciendum.

B. De origine & causa creandorum regum & legum satis conuenire videbamur: de autore legis, non item. Sed visus es mihi tandem etsi subinuitus, tamen vi ipsa veritatis coactus consensisse. M. Certè non modò potestatem legum iubendarum, sed etiam eas interpretandi, & quidem me patrono strenuè reclamante, regi abstulisti. Qua in re vereor ne si res palam fiat, aliquando præuaricationis coarguar: adeò facile bonā, ut ab initio videbatur, causam mihi de manibus extorqueri sum passus. B. Bono animo es: nam si quis in hac causa te præuaricationis insimulet, ego tibi gratuitem patrociniū polliceor. M. Istud fortasse breui experiemur. B. Multa etiam negotiorum genera nobis visa sunt quæ nullis legibus comprehendendi possint. Quorum partem ad iudices ordinarios, partem ad consilium rege non inuito reiecamus. M. Factum quidem memini. Atque id cùm faciebas, scisne quid mihi in mentem veniebat? B. Qui possum, ni tu dixeris?

M. Videbatis mihi reges quodammodo similes effi-
gere sigillis lapideis, quæ plerunque in capitulis colu-
narum ita niti videntur, ac si totam structuram susti-
neant: cùm tamē re vera nihil pl^o oneris ferant quām
quiuis alias lapis. B. Quid, bone regum patronē?
quereris me parum oneris eis imponere, cùm illi dies
noctes nihil aliud agunt, quām vt socios oneri ferendo
quærant, aut in quos omnino se exonerent? Et tu inte-
rim indignari videris quodd laborantibus subsidium fe-
ran. M. Ego quoque libenter istas auxiliares copias
recipio, sed tales velim quæ seruant, nō quæ imperent;
quæque viam p^ræmonstrent, non quo velint ducant, aut
verius pertrahant, vel tanquam machinam impellant;
nec aliam potestatem Regi relinquant, nisi vt eis asten-
tiat. Itaque iamdudum expecto, vt, absoluto de rege
sermone, ad tyrannos, aut quoquam a liò diuertas. Re-
gem enim tam angustis finibus inclusisti, vt verearne,
si diutius immoremur, è maximis opibus ac summa
dignitate velut in desertam aliquam insulam eum rele-
ges, vbi omnibus exutus honoribus in egestate & miser-
ijs consenescat. B. Tu metuebas, vt p^ræ te fers, p^ræ ua-
riationis crimen. At ego metuo ne regi, quem defen-
dere conaris, calumniando noceas. Primum ego eum
non otiosum esse volo, nisi tu architectos otiosos esse
statuas. Deinde bonis ministris & amicis, quos ego nō
velut custodes adieci, sed ab ipso in partem laboris ac-
ciri volui, eum spolias, eisq^{ue} ab actis cohortem nebu-
lonum circundas, qui metuendum eum suis reddant:
necque formidabilem fore putas, nisi magnam nocendi
potestatem ei relinquamus. Ego amari à suis eum volo:
nec terrore ciuum, sed benevolentia, septum esse: quæ
sola arma reges inexpugnabiles efficiunt. id, nisi tu re-
pugnes, breui me effecturum spero. Nam ex ijs quas
tu vocas angustias, in lucem eum educam: vnaq^{ue} lege
tantum

tantum ei autoritatis & amplitudinis adiçiam , vt eo si amplius optet, impudens tibi videri possit.

M. Itud quidem audire aueo. B. Igitur vt quā primū cupiditatū satisfaciam, rem ipsam aggrediar. Paulo antè confessi sumus nullam legem ita disertē villa de re cauere posse, vt malitiosa calliditas locum fraudi non inueniat. Id fortasse exemplo proposito facilius intelligetur. Cautum est legibus, ne patres Sacerdotia sua spurijs suis traderent. Hic in re, vt videtur, aperta, fraus tamen inuenta est: vt pater alium substituar; ilque spurio prioris domini idem Sacerdotium tradat. Deinde cùm esset disertē adscriptum legi, ne quod pater aliquando sacerdotium tenuisset, filius villa ratione tenebat: neque hac cautione quidquam profectum est. Reperta est enim aduersus eam illa coitio inter Sacerdotes, vt vterque alterius filium sibi substitueret. Id queque cùm vetitum esset, etiam neuo genere fraudis lex eluta est. Aduersus patrem litigator supponitur, qui fingat sibi ia id Sacerdotium ius esse. Dum pater cùm supposito sycophanta vmbritili pugna velitatur, filius à pontifice Romano sacerdotium petit, si neutri litigantium in illud sit ius: vtrunque litigatorem volentem accedentem vltro vincit, & paterno sacerdotio per paternam prævaricationem potitur filius. Vides in vna lege quot fraudum genera sunt inuenta. M. Video.

B. Nonne tibi legum latores hic profrus idem facere videntur quod medici, qui cùm eruptiones pīuitæ aut alterius humoris noxijs, adhibito emplastro coni pescere nituntur, humor uno inhibitus loco pluribus simul existum querit; ac velut hydra quædam uno reciso capite multa renascentia profert? M. Nihil similius.

B. Quod medico fuerat initio faciendum, vt totum semel corpus noxijs humoribus leuaret, nonne idem hoc loco ciuilis medicus facere debet, vt ciuitatē vniuerlam

leuet malis moribus? M. Istam etsi difficilem, tamen veram esse reor curandi rationem. B. Et hoc si obtineri queat, paucis arbitror opus esse legibus. M. Ita prorsum res habet. B. Hanc medicinam qui adhibere poterit, nonne tibi videtur solus plus in publicum collaturius, quam omnes omnium ordinum conuentus ad legum rogationem coacti? M. Longè plus procul dubio. Sed ut Comici verbis utar, quis erit hic tam potens cum tanto munere? B. Quid si has partes regi mandemus? M. Lepidè profectò; quæ prona erant & facilia, ea populo vniuerso commisisti: si quid arduum est & asperum, id regi etiam soli mandabis, tanquam non satis habeas eum vinculis constrictum tot claustris circumdare, ni onus grauissimum sub quo etiam subcumbat, imponas. B. Non est ita, sed rem ab eo facilem non contendimus, sed ut exorari se sinat oramus.

M. Quid id tandem est? B. Ut quales patres erga liberos esse debere censeat, talem se erga ciues (quos liberorum loco habere debet) in omni vita se prestat.

M. Quid istud ad rem? B. Haec profectò una, certè summa, aduersus mores corruptos est medicina. Ac ne meum putes hoc commentum esse, audi Claudio.

*Tu ciuem patremque geras. Tu consule cunctis,
Nec tibi: nec tua re moueant, sed publica vota.
In commune iubes si quid, censemq; tenendum,
Primus iussa subsi. Tunc obseruantior aquis
Fit populus, nec ferre negat, cum videbit ipsum
Autorem parere sibi: Componitur orbis
Regis ad exemplum. Nec sic inflectere sensus
Humanos edicta valent, ut vita regentis.
Mobile mutatur semper cum principe vulgus.*

Noli existimare poëtam summo ingenio & doctrina præditum frustra credere tantam in hac re vim esse possum, est enim vulgus ad eorum imitationem adeò cōpositum,

positum, in quibus aliqua probitatis imago elucet, adeò
mores eorum exprimere conatur, vt quorum admiratur
virtutem, eorundem etiam quædam vitia in sermo-
ne, vestitu, incessu reddere conetur. In regum verò cul-
tu, moribus, oratione assimulanda se exercent non solù
imitandi studio, sed etiam vt per adulationem in poten-
tiorum animos sese insinuent; & rem, honores, poten-
tiam, his artibus aucupentur. quippe qui natura com-
paratum sciant, vt non modò nos, nostraque amemus,
sed similitudinem nostri licet vitiosam in alijs ample-
ctamur. Hoc autem quod non improbè & superbè flas-
gitamus, sed precario impetrare conamur, maiorem ló-
gè vim habet, quam legum minæ, quam suppliciorum
ostentatio, quam militum copiæ. Hoc populum sine vi
reducit ad modestiam, regi ciuium benevolentiam cō-
ciliat, publicè tranquillitatem, priuatim singulorum
opes auget & tuetur. Cogitet igitur assiduè rex se in
orbis theatro positum, omnibusque ad spectaculū pro-
positum, Nullum dictum aut factum suum latere posse,

-- nec posse darsi regalibus Enquam
Secretum Vitij. Nam lux alissima fati
Occultum nil esse finit: latebrasque per omnes
Intrat, & abstrusos explorat famarecessus.

Quanta igitur principibus in utrunque partem adhibé-
da est cautio? cum neque vitia, neque virtutes eorum
latere queant? neque sine magna rerum mutatione vul-
gari? Quod si quis adhuc dubitat, quantum in vita prin-
cipis momentum sit ad emendationem disciplinæ pu-
blicæ, is ponat ante oculos Romæ nascentis primordia.
Populus ille rufis bonarum artium, è pastoribus & cō-
uenis, nequid dicam durius, collectus, ipse natura fe-
rox, regem nactus ferocissimum, cum velut caltra po-
suisset, ad vicinarum gentium pacem sollicitandam, &
arma laceffenda, quantum putas vicinorum odium,

quantum pauorem fuisse? Idem ille populus cum regem pium & iustum sibi praefecisset, ita repente mutatus est, ut eum cultui deorum & iustitiae deditum, propè nefas violare vicinis sit visum; ijs, inquam, vicinis quorum agros antea vastauerat, vrbes incenderat, liberos & propinquos in seruitutem abduxerat. Quòd si in illa morū immanitate & temporum incultu tantum Numa Pompilius è gente inimica paulo antè rex accitus potuit: quid expectabimus, aut potius quid non expectabimus ab eis principibus qui propinquitatib⁹ & clientelis & vetustis opibus subnixi, imperiū accipiunt? qui in eam spem nati & educati sunt? Quantum autem eorum animos ad virtutem accendere debet, quòd nō vnius diei laudē, ut histriones fabula bene acta, sperent: sed ætatis suæ benevolētiā & admirationem, & perpetuam ad posteros celebritatem, & honores diuinis proximos sibi paratos esse intelligent? Eius honoris vtinam quam animo concepi, verbis imaginem exprimere possem. Sed vt aliqua ex parte primis lineamentis informatā tibi eam proponā, cogita tecū serpētem illū æneum in Arabia deserta à Mose erectum, solo aspectu vulnera ab alijs serpentibus facta sanantem. Cogita è multitudine numerosa alios à serpentibus iactos, & ad remedium præsens concurrētes, alios rei nouæ miraculo attonitos, omnes immēsam & incredibilem Dei beneficiā omni laudis genere celebrantes: cùm videāt lethiferi vulneris doiores non medicamentis cum eruciatu ægri, labore medici, & amicorū assidua sollicitudine tolli, non longinquitate temporis, sed vno momēto ad sanitatem reduci. Iam confer mihi cum serpente illo regem: sed ita confer, ut & regem bonum in maximis Dei beneficijs numeres: qui solus sine tua impensa, sine suo labore omnes regni molestias leuet, perturbationes sedet, & vetusta etiam animorū ulcera ad cicatri-

cem breui perducat : nec ijs modò sit salutaris qui eum
cominus intuentur; sed qui tam lögè absint, vt nec eius
videndi sp̄m vllam habeant . cuius in imagine animis
oblata tanta sit vis, vt id facile perficiat quod nec iuris
peritorum prudentia, nec Philosophorum scientia, nec
tot seculorum in artibus colligendis experientia pra-
state vnquam potuerit. Qui verò honor, quæ dignitas,
quæ amplitudo aut maietas maior in homine vlo dici
aut excogitari potest , quā n vt sermone , congressu ,
aspectu, fama, tacita denique specie animis oblata, luxū
diffuentes ad modestiam, violentos ad æquitatem, fu-
riosos ad sanitatem reducat potēsne si velis, maius hoc
à Deo rebus humanis propitio beneficium postulare ?
Hæc est vera, nisi fallor , imago regis; nō illa circumse-
pti armis, semper metuētis, aut metum faciētis; ex odio
in populum suo, populi in se odium metientis. Hanc
imaginem quam posuimus, expressit pulcherrimis colo-
ribus Seneca in Thyeste. quod carmen, cùm sit elegan-
tissimum, tibi notū esse non ambigo. Ecquid tibi nu. c
humiliter & cōtemptim de rege tentire video? & eum
(quod nuper dicebas) oneratu compedibus in iegum
erga hulū compingere? An non potius in lucem & ho-
minū coetus, & publicū humani generis theatrum eum
produco ? Non superbo spicatorum & μαχαιροφέρων
cōetu, sericatisque nebulonibus stipatum; sed sua tutum
innocētia; nec armorū terrore, sed populi amore muni-
tum : nec modò liberum & erectum , sed honoratum,
sed venerabilem, sacrosanctū , & augustum: cum bonis
ominibus & faustis acclimationibus prodeuntē; & quo-
cunque progrediatur, omniū ora, oculos , & animos in
seconuertentem. Quæ ouatio, quis triumphus cum hac
pōpa quotidiana comparari potest? Aut si Deus huma-
na specie delaberetur in terras, quis ab hominibus ma-
ior honos ei haberi posset, quām quivero regi , hoc est

viuo

viuo Dei simulachro, exhiberetur? hoc enim maiorem honorem nec amor largiri, nec metus exprimere, nec adulatio posset comminisci. Hæc tibi regis imago ecquid videtur? M. Splendida sanè, & adeò magnifica, ut nihil dici aut excogitari magnificentius posse videatur. Sed in his temporum nostrorum corruptis moribus difficile est ut hæc animi magnitudo existat, nisi ad honestā indolem & naturæ bonitatem diligentia educationis accedat. Animus enim ab adolescentia bonis institutis & artibus informatus, ubi & ætate & vsu rerum confirmatus ad veram gloriam virtute nititur, frustra voluptatum tentatur illecebris, & rerum aduersarum labefactatur impressionibus. Ita enim

Doctrina vim promovet insitam,

Rectique cultus pectora roborant:

ut in ipsis voluptatum auocamentis virtutis exercenda occasionem inueniat, & quæ infirmiores terrere solent difficultates, in ijs materiam laudis sibi oblatam virtus existimet. Itaque cùm ad omnes vitæ partes tantum sit in liberali educatione momentū, quâta cura & solitudine prospiciendum est, ut tenelli regum animi re-
Etè à primis initijs usque imbuantur. Nam cùm multa bonorum regum in suos ciues sunt beneficia, multæ cōtra calamitates à malis principibus proficiscuntur, tum nihil in omnem partem maiorem mihi vim habere videtur, quam & regum ipsorum, & aliorum qui summū imperium una administrant studia & mores. Quod enim à singulis bene vel secus fit, plerunque multitudinem latet: aut propter hominum obscuritatem exemplum ad paucos pertinet. At eorum qui reipub. gubernacula tractant, dicta factaque omnia velut in votiva tabella, ut inquit Horatius, cōscripta latere non possunt; sed omnibus ad imitationem sunt proposita. Neque enim studio placendi modò, sed utilitatis blandissimis inuita-

in uitamentis animos omnium ad se conuertunt. Ac perinde ut regum ingenia impelluntur, disciplinam publicam secum circumagunt. Sed illud metuo ne reges nostri se exorari patientur, ut hæc præstent, quæ modò abs te posita sunt. Adeò enim voluptatum illecebris fracti sunt, & falsa specie honoris decepti, ut idem propemodum eos facere existimem, quod Troianis qui cum Paride nauigarunt, quidam poëtarum euenisse narrant. Vera enim Helena in Ægypto apud Prothea hominem sanctum ac planè diuinum relicta, de simulacro eius per annos decem ita pertinaciter contendebant, ut idem finis belli perniciosissimi, & regni illorum temporum opulentissimi fuerit. Tyranni enim impotentes falsam istam regni speciem amplexi, cum per fas nefasque eam semel adepti fuerint, nec sine scelere eam tenere, nec sine pernicie amittere possunt. Quod si quis eos adinoneat, veram Helenam de qua se dimicare putant, alicubi absconditam cœlari, pro insano eum haberent. B. Gaudeo equidem te, si non illam verè Louis filiam videris, saltem ex hoc qualicunque simulacro eius pulchritudinem aliqua ex parte intelligere. Quod si isti falsæ illius Helenæ magno cum suo malo amatores veræ huius perfectam imaginem à Protogene aliquo vel Apelle depictam suis coloribus viderent; non dubito quin eam & admirarentur & deperirent: ac nisi continuò illam alteram res suas habere iuberet, in illas grauissimas inciderent poenas, quas in Satyris Persius imprecatur tyrannis.

*Summe parens diuīm, seu o spinire Tyrannos
Haud alia ratione velis, cum dira libido
Mouerit ingenium feruens tincta Veneno,
Virtutem & videant, intabescantque relicta.*

Atque adeò, quando in tyrannorum mentionem incidimus, visne ut hinc rectâ ad eos progrediamur?

M. Nisi

M. Nisi quid præuertendum putas. B. Minimè autem, arbitror, aberrabimus si eisdem vestigijs quibus in rege quærendo institimus, ad tyrannū reperiendum ne pergamus. M. Ita censco. Nam eo pæcto quod sit inter eos discrimen facillimè intelligemus, si ex aduerso cōpositi inspecentur. B. Ac primū, ut à tyranni nomine incipiamus; id cuius linguae sit, incertum arbitror. Itaque superuacuum nobis puto Græcum aut Latinum τύρανον in eo quærere. Quid vero veteres appellarunt tyrannidē, non opinor obscurum cuiquam qui paulo diligentius in studijs humanioribus sit versatus. Tyranni enim & Græcis & Latinis vocabantur, tamen quos erat libera omnium rerum potestas, nullis legum vinculis astricta, aut iudicium cognitionibus obnoxia. Itaque in utraque, ut scis, lingua non modo heroes & hominum præstantissimi, sed & deorum maximi, atque adeò Iupiter ipse, tyrannus vocatur: idque ab eis qui de diis honorifice & sentiunt & loquuntur. M. Istud quidem non ignoro: eoque magis miror unde factum sit ut id nomen tot iam seculis odiosum atque etiam inter grauissima conuicia habeatur. B. Id certe in hoc vocabulo euenisse videtur, quod in plerisque alijs contigit. Verborum enim per se naturam si consideres, noxia caret. Et quamuis alia leuius, alia alperius ad audientiū aures accidunt, tamen nihil omnino excessere habent cur animos ad iram, odium, aut hilaritatem excitent, aut alioqui voluptatem aut molestiam creent. Si quid autem tale nobis accidat, id non à verbo, sed à cōfuetudine hominum & imagine ab audiētibus concepta euenire solet. Igitur quod verbum apud alios honestum est, apud alios sine honoris præfatione audiri non potest. M. Memini quiddam simile in Neronibus & Iudis factum. Quorum alterum apud Romanos, alterum apud Iudeos nomen in summis viris amplissimum

amplissimum atque honoratissimum existimabatur. Polteā verò nulla ipsorum nominum, sed duorum hominum culpa factum est, vt ne sceleratissimi quidem hæc nomina suis liberis dari velint: adeò inter infamia delituerunt. B. Idē quoque in tyrāno euenisse perspicuum est. Primos enim magistratus, qui ita appellabātur, viros bonos fuisse credibile est, vel hinc, quod nōmen id aliquando tam fuerit honorificum, vt ad deos etiam transferretur. Posteri suis sceleribus ita reddiderunt infame, vt omnes tanquam contagiosum & pestilens id fugerent; leuiusque putarent conuicium, carnificem quām tyrannum appellari. M. Idem fortasse hic euenit, quod regibus Romæ post Tarquinios exactos: quod in dictatoris nomine post M. Antonium, & P. Dolabellam Coss. B. Rem tenes. Contrà verò humilia & plebeia nomina, virtute hominum quibus ea cōtigerunt, facta sunt illustria. Ut apud Romanos Camillus, Metellus, Scrofa: apud Germanos, Henricus, Gensericus, Carolus. Id adeò magis intelliges, si animaduertas nomine tyranni sublato rem tamen atque hoc imperij genus apud multas nationes illustres in honore pristino permanisse: ut apud Græcos Æsymnetas, apud Romanos Dictatores. Vt ique enim tyranni legitimi erant: sed tyranni quidem, qui legibus potentiores erant; Legitimi autem, qui populi consensu electi.

M. Quid ego audio? legitimos etiam esse tyrannos? Ego longè aliud certè à te expectabam. Nunc verò confundere videris omnium regum & tyrannorum discrimina. B. Reges profectò & tyranni apud veteres idem planè fuisse videntur, sed diuersis opinor temporibus. Tyrannorum enim nomen, opinor, antiquius fuit. Deinde ubi eius nominis est pertæsum, successerunt in eorum locū reges, nomine blandiore & mitiore imponio. His quoque degenerantibus, legum adhibita est moderatio

moderatio quæ fines imperij infinitis eorum cupiditatebus statueret. Hominibus verò pro ratione temporum, & moribus hominum noua remedia expetentibus, & veterum imperiorum eos pertæsum est & noua quæsita. Nobis vero de duobus generibus principatuū in præsentia institutus est sermo , de eo in quo legum quam regum fortiora sunt imperia ; deoque pessimo tyrannidos genere , in quo omnia regno sunt contraria : eaque inter se cōparanda suscepimus . M. Ita est : ac vehementer expecto ut isthuc venias . B. Igitur initio inter nos conuenerat , regem societati humanæ tuendæ fuisse creatum . Officium verò eius esse statuimus , vt ex legum præscripto ius suum vnicuique redderet .

M. Memini . B. Primùm igitur qui eum magistratum non populi vōluntate accipit , sed vi inuadit , vel fraude intercipit , quo eum nomine appellabinius ? M. Tyrannum , opinor . B. Sunt & alia multa discrimina , qua quia ex Aristotele facile quiuis colliget , ideo breuiter ea percurram . Regium enim imperium secundum natu ram est : tyrannicum contrà . Rex volentibus , tyrannus inuitis imperiat . Regnum , liberi inter liberos est principatus ; tyrannis , domini in seruos . Regi ciues excubat ad salutem eius tuendam , tyranno peregrini ad ciues opprimendos . alter enim ciuibus , alter sibi gerit imperium . M. Quid eos qui per vim & citra populi consensum , summum imperium sunt adepti , ita tamē multis annos ciuitatibus suis præfuerunt , vt eorum administrationis populum nō pænituerit ? Quantulum enim est quod in Hierone Syracusano potuit : aut in Cosmo Medice Florentino potest ad iusti regis functionem præter legitima suffragia desiderari ? B. Iltos quidem è tyrannorum numero eximere non possumus . Præclarè enim ab historico egregio dictum est , vi quidem regere patriam aut parentes quamquam & possis , & delicta

licta corrigas, tamen importunum est. Deinde isti mihi perinde facere videntur ac latrones, qui malè parta cōmodè diuidendo, ex iniuria, iustitiaz, & è rapina libera-
litatis laudem quærunt; neque tamen quod petunt asse-
quuntur. Nam vnius maleficij odio omnem illam osté-
taz beneficentiaz gratiā amittunt. eoqué minus ciuilis
animi ciuibus fidē faciunt, quod nō eorū cōmodis, sed
dominatui suo id præstant, vt videlicet securius suis vo-
luptatibus fruantur, & posteris odio populi paulūm le-
nito imperium stabiliant. Id autem vbi perfecerint, ad
mores veros redeunt. Fructus enim qui sit sequitur, è
semente facile potest intelligi. Ad suum enim vnius nu-
tum omnia reuocare, & omnium vim legum in se trās-
ferre eandem vim habet, acsi omnes leges abrogē. Sed
hoc tyrannorum genus fortasse tolerandum fuerit, si
absque publica pernicie tolli non possit; velut quosdam
corporis morbos potius perferimus, quām vitam in an-
cipitem dubiæ curationis aleam coniçiamus. At qui
palām non patriæ sed sibi gerunt imperium, neque pu-
blicæ vtilitatis, sed suæ voluptatis rationem habent, qui
stabilitamentum suæ autoritatis in ciuium infirmitate
collocant, quiq[ue] regnum non prociuationem a Deo
creditam, sed potius prædam sibi oblatam credunt, hi
non ciuili nobiscum aut aliquo humanitatis vinculo
iuncti sunt, sed Dei & hominum hostes maximè oneriū
capitales iudicari debēt. Omnes enim regum actior.es
nō suas opes priuatim sed publicè ciuium incolument
spectare debent: quantoque supra cæterorum ho-
minum fastigium reges sunt euecti, tanto magis imita-
ri cælestia corpora debent, quę nullis officijs nostris cō-
ciliata, vim sui caloris & luminis vitalem & beneficam
rebus humanis infundunt. Huius munificentiaz vel titu-
li ipsi, quibus reges honestauimus (si meministi) admo-
dere poterant. M. Videor meminisse: nempe ut pa-

ternaverentur indulgentia erga ciues liberorum loco sibi commissos: in utilitate procuranda pastoris diligētia: in salute tuenda duces, virtutum excellentia prætores: quæ ex vsu essent iubendo, imperatores se se p̄frent. B. Patérne igitur is dici potest qui ciues habet pro seruis? aut pastor, qui gregem non pascit, sed deglubit? aut gubernator, qui iacturam bonorum semper facere studeat? qui que (quod dicitur) nauem perforet, in qua ipse nauiget? M. Nequaquam. B. Quid, qui non quæ in rem populi sunt imperat, sed sibi studeat vni? qui non de virtute certet cum bonis, sed vitijs flagitosissimum quemque superare contédat? qui suos in manifestas insidias ducat? M. Profectò nec mihi dux, nec imperator, nec prætor habebitur. B. Si quem ergo conspexeris qui regium nomen usurpet, nec ullo virtutis genere quemuis è multitudine præcellat, multis etiam sit inferior, qui ciues nō amore patrio prosequatur, sed superba dominatione premat, qui gregem sibi commissum existimet non ad custodiā sed ad quæstum; hunc tu regem verè putabis, etiam si magno satellitum numero stipatus incedat, magnificoque corporis cultu se ostentet, supplicia repræsentet, præmijs, ludis, pompis, insanis etiam substructionibus, quæque alia magnifica esse creduntur vulgus cōciliet, eiisque applausum capiet? Hunc tu, inquam, regem existimabis? M. Non, si mihi consentire velim, sed omnis humanæ societatis experiem. B. Quibus tu finibus humanam hanc societatem circumscribis? M. Eisdem illis, quibus tu superiore sermone visus es eam velle concludi: iuris videlicet sepius. Quæ qui transiliunt, latrones, fures, mœchi, eos video puniri publicè: eamque causam poenæ iustam haberí, quod societatis humanæ limites sint trāsgressi. B. Quid, qui septa illa nunquam ingredi volueret? M. Deo & hominibus habendos inimicos: eosque in lupo-

in luporū , aliōue noxiorum animalium genere potius
quām hominum habendos putem. Quæ qui alit , &
sibi perniciem alit, & alijs : qui occidit, non sibi modò
sed publicè vniuersis prodest. Quod si mihi legem ferre
liceret, iuberem (quod Romani in monstribus procuran-
dis facere solebant,) id genus hominum in solas terras
deportari, aut in alto procul à conspectu terræ demergi,
ne contagio etiam mortuorū hominibus officeret : in-
terfectoribus autem præmia decerni non ab vniuerso
tantum populo, sed à singulis : quemadmodum vulgo
fieri solet ijs qui lupos aut vrsos occiderunt , aut ca-
tulos eorum deprehenderunt. Neque enim si quod
huiuscmodi monstrum nasceretur, etiam si vocem hu-
manam funderet, faciemque hominis , cæterarūmque
partiū similitudines haberet , mihi cum eo societatem
esse crederem. Aut si quis hominem exuens in talem
immanitatem degeneraret , nolle que cum cæteris ho-
minibus nisi in eorum perniciem conuenire, hominem
appellantum censeo, nihilo certè magis quām Satyros,
simias , aut vrsos : quamlibet vultu, gestu & sermone
hominem mentiretur. B. Iam, ni fallor, intelligis qua-
lem regem, qualem item tyrannum sapientissimi vete-
rum esse statuerūt. Visne igitur quod in rege informādo
fecimus, tyranni quoq; tibi qualemque specimē propo-
namus? M. Imò, nisi molestum est tibi, vehementer id
cupio. B. Non, oblitus es, opinor, quæ apud poëtas de
furijs, apud nostros de cacodæmonū natura dicuntur:
esse videlicet spiritus humani generis hostes , qui cùm
ipsi in perpetuis cruciatibus versentur, hominum tamē
tormentis gaudeant. Hæc profectò vera est tyrannidis
imago. Sed quia cogitatione modò & sine ministerio
sensus hæc imago cerni potest, aliam tibi proponā, quæ
nō modò animū sed sensus etiā feriat, & velut in ocu-
los incurrat. Finge te nauem in mari procellis vexatam

videre, littora omnia circumcirca non modò impors-
tuosa sed hostium infestissimorum plena; eius verò na-
uis dominum mutuo cum vectoribus odio certantem,
nec ullam tamē aliam, quā in nautarum fide spem sa-
lutis habentem; nec hanc quidem certam, ut qui non
ignoret se maximè barbaro generi hominum & ab om-
ni humanitate alieno vitam suam credere: quos pecu-
nia sola conciliatos retineat, quiq[ue] lucro maiore ob-
iecto aduersus eum ipsum conduci possint. Talis pro-
fectò est vita illa, quam velut beatam tyranni amplectū-
tur. Foris hostes, domi ciues metuunt. nec ciues modò,
sed domesticos, propinquos, fratres, coniuges, liberos,
parentes. Itaque eum vicinis externum, cum ciuib[us] ci-
uile, cum suis domesticum bellum semper aut gerunt,
aut metuunt, nec usquam auxilia sperant, præter mer-
cede conducta: neque bonos conducere audent, neque
malis fidere possunt. Quid istis tandem in vita iucundū
esse potest?

Dionysius filias virgines adultas cùm nouaculam
admittere ad guttur timeret, à barba radendæ ministe-
rio remouit. à Timoleonte frater, ab uxore Alexander
Pheræus: à patre Sp. Cassius est interemptus. Qui hæc
ante oculos exempla proposita semper habet, quam tu
eum carnificinam in pectore circumferre credis? Cùm
cogitet sese vniuerso mortalium generi tanquam signū
in quod iacula[n]tur propositum: neque solùm vigilans
his conscientiæ tormentis crucietur, sed terrificis etiam
viuorum & mortuorū simulachris è somno excitetur,
& furiarum facibus agitetur. Tempus enim, quod om-
nibus animantibus ad quietem, hominibus etiam ad
curarum laxamentum natura tribuit, illi in horrores &
supplicia conuertitur. M. Non inscitè sanè ista à te
sunt explicata, ac nescio an etiam verè. Sed tamen, nisi
fallor, ad nostrum institutum nō adeò multum faciunt.

Nam

Nam quibus in manu est eligere quos velint reges , penes eosdem est, electos quibus velint constringere legibus. Nobis verò scis reges non eligi, sed nasci : quibus ego semper hæreditarium non minus quam ipsum regnum existimai, ut voluntas eorum pro legibus esset. Neque temerè in hanc opinionem sum inductus , sed magnis autoribus, cum quibus errare (si modò in errore sum) non me pudeat. Nam, ut alios omittam, iureconsulti affirmant, lege regia quæ de imperio eorum est lata, omnem populi potestatem ita in eos transmissam , ut eorum placita pro legibus haberi debeant. Ex hac nimirum lege natæ sunt illæ imperatoris cuiusdam minæ, se iureconsultis omnibus omnem suam , qua tantopere glorientur, scientiam uno edicto ablaturum. B. Bene abs te factum est, quod cùm rei maximæ pessimum citares auctorem, nomen eius supprimendum duxeris. Is enim fuit C. Caligula, qui etiam toti po. Rom. unam ceruicem optabat. In illo autem imperatore nihil hominis, ne dicam regis, præter formam fuit. Itaque quanta illi debeatur autoritas non ignoras. Quod autem ad legem regiam attinet, qualis illa fuerit, quando, à quo, quibus verbis lata, nec ipsi iurisperiti expediunt. Regibus enim Romanis nunquam ea potestas fuit: quippe à quibus prouocatio ad populum erat. Rogationem vero, qua L. Flaccus libertate Po. Rom. oppressa, per aliarum legum silentium stabiliuit L. Sylla tyrannidem, ne in uno vñquam pro lege habuit. eius autem Rogationis ea vis erat, ut quæcunque L. Sylla fecisset, ea rata essent. Quod ius nullus vñquā populus liber tam excors fuit ut volens in se permitteret. Aut si quis fuit, dignus profectò fuit qui perpetuò seruiret tyrannis , stultitiaque suæ poenas lueret. Sed si qua talis fuit lex, exemplū nobis ad cautionem non ad imitationem propositum existimemus. M. Rectè profectò mones. Sed ista admo-

nitio tua ad eos pertinet, quibus in manu est, quales sibi reges creent. Ad nos verò nihil omnino pertinet, qui non suffragijs optimos eligimus, sed forte oblatos accipimus. Illud etiam iureconsulti nos propriè videtur respicere, qui maioribus regum nostrorum id ius in nos posterosque nostros dedimus, ut ipsi posterique eorum imperium in nos perpetuò tenerent. Illos vtique (maiores dico nostros) vellem admonuisses, quibus integrum erat, quos vellent sibi reges adsciscere. Nunc verò serum istud tuum consilium eò valet, non ut quæ in postestate nostra non sunt ea corrigamus: sed ut maiorum stultitiam deploremus, & nostræ conditionis miseriam agnoscamus. Quid enim reliqui esse potest in seruitutem deditis, nisi ut alienæ stultitiae poenas luamus? &, ut leuiores fiant, eas patientia leniamus: nec importunè tumultuando iras eorum prouocemus, quorum nec imperium reijcere, nec potestatem imminuere, nec viam & impotentiam effugere possumus? Lex autem illa regia cui tu tantopere es inimicus, non est in tyrannorum gratiam, ut tu videri vis, conficta: quippe quæ à Iustiniano principe iustissimo sit comprobata: apud quem adulatio tam aperta locum non fuisset habitura: nam in principe stolido valet illud:

Falsus honor suuat, & mendax infamia terret.

Quem, nisi mendo sum & mendacem?

B. Fuit quidem Iustinianus, ut prædicant historiæ, vir magnus: et si quidam in Belissarium fuisse crudeliter ingratum narrent. Sed fuerit ille qualem tu eum fuisse existimas, meminisse tamen potes ab illius ætatis ferè æqualibus traditum Tribonianum præcipuum inter illarum legum latores hominem fuisse longè nequissimum: & qui facile potuisset adduci ut principi quoque pessimo gratificaretur. Sed nec boni principes ab hoc adulacionis genere abhorrent. Nam,

-- et qui nolunt occidere quenquam, Posse volunt. &c.

-- Et nihil est quod credere de se

Non audet, cum laudatur dīs aqua potestas.

Sed redeamus ad nostros principes, ad quos tu ait hereditate non suffragijs regnum peruenire. de nostris autē solis loquor. Nam si ad exterros digrediar, vereor ne longior quam institueramus fiat oratio. M. Ita facias cēf eo. Res enim externæ non magnopere ad præsentem disputationem pertinent. B. Igitur, ut à primis ordinari initijs, illud satis conuenit, principes nobis ob virtutis opinionem delectos qui cæteris imperarent.

M. Ita tradūt rerum nostrarum scriptores. B. Nec minus illud constat, multos qui crudeliter & flagitiose eum magistratum gesserunt, à ciuibus in ius vocatos: quosdam perpetuis carceribus damnatos: alios partim exilio, partim morte multatos: quoru cùm vel filij vel propinqui in eorum locum assumerentur, nulla vñquā quēstio aduersus interfectores decreta fuit. At qui bonos violassent reges, nusquam gentium in eos seuerius vindicatum est. Et quia longum esset singulos percensere, è postremis quorum recentior est memoria, paucos proferam. Iacobi primi cedem cùm puerum sex annorū hæredem reliquisset, adeò grauiter nobilitas puniuit, vt homines clarissimis familijs natos, diuitijs & clientelis primarios nouo & exquisito genere supplicij extinxerit. Contrà Iacobi tertij hominis flagitiosi & crudelis mortem quis doluit, ne dicā vltus est? In filij verò eius Iacobi quarti morte suspicio sceleris morte punita est? Neque piij erga bonos reges tantū maiores nostri fuerunt, sed in malos etiam lenes & misericordes. Nā Culenum ad causam dicēdam venientē cùm ex inimicis quidam in itinere occidisset, grauissimas ex ordinū sententia poenas dedit: & Euenum perpetuis vinculis dānatum cùm itidem inimicus in carcere occidisset, iti-

dem pœnas dedit. Et cuius vitam nefariam omnes oderat, mortem per vim illatam ceu parricidium sunt prosecuti. M. Ego non tam quid interdum factum sit, quæro in præsentia, quâm quo iure apud nos regnetur.

B. Igitur, ut cùd redeamus, quemadmodum in primis regibus usque ad Kennethum tertium, qui primus regnum in sua familia stabiliuit, perspicuum est, quæ fuerit potestas populi in regibus creandis & in ordinem redigendis: ita necesse est ut is aut populo inuito id fecerit, aut à persuaso impetraverit. M. Negari non potest.

B. Porrò si vi coegerit populum sibi parere, populus quoque ubi primùm suis viribus cœperit cōfidere, violentum. illud imperium poterit excutere: cùm à regibus & populis recepta iura pronuncient, & natura clamet, quicquid per vim fiat, simili vi solui posse. M. Quid si populus vel fraude circumuentus, vel metu coactus, in seruitutem se se dederit? quid causæ prætendi potest quin in quod semel conuentum est, in eo perpetuò maneat? B. Si tu mecum ex conuento agis, quid causæ est quin ego ex aduerso eas causas ponam cur pacta & conuenta solui possint? In primis autem quæ vi metusque causa fiunt, apud omnes ciuitates de ijs certum ius est, è naturæ fontibus haustum. Per fraudem etiam circumuentis iura dât restitutionem in integrum, idque maxime in pupillis, eisque personis seruandum putant quas optimo iure esse volunt. Quis igitur cœtus iustius restitui, quâm populus vniuersus postulet? Cui cùm fit iniuria, ea non in unam aliquam ciuitatis partem, sed in omnia ciuilis corporis membra latè permanat.

M. Scio in priuatorum causis hoc ius usurpari; nec in ullis esse iniquum. Sed non est quod de hac re magnopere contendamus; cùm illud sit lôgè credibilius! (quod ab historicis etiam traditur) id ius populi voluntate regibus datum. B. Credibile est etiam non sine magna causa

causa rem tantam fuisse impetratam. M. Facile assen-
tior. B. Quam igitur causam potissimum fuisse arbi-
traris? M. Quam aliam, nisi quæ narratur? Tædium
ambitionis, tumultus, cædes, bella intestina sëpe cum
internecione alterius partis, semper cum vtriusq; maxi-
mo danno. nam qui regnum obtinebant, quò id pac-
tius liberis relinquerent, fratres & ferè proximum
quemque extinguere conabantur: quemadmodum
apud Turcas fieri audimus, & apud Phylarchos in no-
stris insulis & Hibernia fieri videmus. B. Vtris igitur
istam contentionem putas magis fuisse perniciosa,
populōne an principibus? M. Regibus certè: cùm po-
puli maior pars secura sui, principum soleat spectare
certamina, & semper victoribus in prædam cedat.

B. Principes igitur (vt videtur) sua potius causaquam
ex utilitate populi in sua familia stabilem regni sedem
constituere voluerunt. M. Credibile est. B. Ut au-
tem rem ad perpetuum honorem, opes & incolumita-
tem suæ familiæ tantopere pertinentem impetrarent,
verisimile est eos aliquid inuicem de suo iure remisisse;
& vt facilius populi voluntatem & studium tenerent
& consensum impetrarent, aliquid ex aduerso laxamen-
ti dedisse. M. Credo. B. Illud certè mihi fateberis
incredibile, vt pro tanto beneficio regibus impenso, pe-
iore se iure esse paterentur quam antea fuerant.

M. Incredibile prorsus. B. Neque reges, si id noxium
& liberis suis & populo inutile scissent futurum, tanta
ambitione id petissent. M. Nequaquam. B. Finge
ergo aliquem è media concione liberi populi liberè re-
gem interrogare, quid si cui regum filius sit stolidus?
quid si insanus? eōsne nobis constitues rectores, qui se
ipsos regere non possunt? M. Nihil opinor opus fuisse
vt hac exceptione vterentur: cùm huic generi legibus
sit prospectum. B. Probè sanè. Illud ergo videamus, si

liberam legum potestatem reges à populo impetrassérunt, num ea inutilis fuisset, eis præsertim qui familiae suæ in posterum prospectum volebant. M. Quamobrem verò inutilem futuram censemus? B. Quòd nihil æquè ad diuturnitatem dominationis faciat, ac temperamentum illud imperij, cùm & regibus est honorificum, & populo moderatum & salutare. Habet humanus animus sublime quiddam & generosum natura insitum, ut nemini parere velit, nisi utiliter imperanti: neque quam est valentius ad continendam humanam societatem quam beneficiorum vicissitudo. ideoque sapienter visus est Theopompus respondisse exprobranti uxori, quòd adiectis Ephoris vim imminuisset imperij, ac minus quam acceperat, filijs reliquisset regnum: tanto, inquit, firmius. M. Quod de diuturnitate narras video esse verissimum. Nam Scotorum & Cimbrorum regna longè omnium quæ in Europa sunt antiquissima reor: neque alia re id mihi consequuti videntur, quam summi imperij moderatione: cùm interim Francorum, Anglorum, Hispanorum regna toties ex alijs ad alias familiias transierint. Sed nescio an reges illi nostri tam sapientes fuerint quam Theopompus. B. Ut illi tam prouidi non fuerint, populū ne putas tam stultum fuisse, ut occasionē tam oportunā oblatam negligenter? aut timore adeò perculsum aut seductū blanditijs, ut se sponte in seruitutem daret? M. Non fuit fortasse. Sed fuerit, (quod fieri potuit) adeò cæcus, ut quod in rem suam esset, nō viderit: aut cùm videret, tam commodi sui negligens ut cōtempserit, nonne meritò suæ stultitiae pœnas luet? B. Non est verisimile aliquid istorum factū esse: cùm usque ad nostram ætatem cōtrà obseruatum fuisse videamus. Nam præterquam quòd mali reges quoties tyrannidem in ciues moliti sunt, semper coerciti fuerunt, etiam in antiquis familijs veteri moris quædam

dam vestigia adhuc remanent. Scoti enim prisci ad nostram vsque ætatem suos eligunt Phylarchos, & electis consilium seniorum adhibent: cui consilio qui non parent, honore priuantur. Quod igitur in partibus adhuc summa diligentia seruatur, in omnium salute negligenter? & qui in beneficij loco habiturus erat regnum legitimum, ei se sponte in servitutem traderent? & libertatem virtute partam armis defensam, tot seculis non interpellatam, eam sine vi, sine bello, nec expectati condonarent? Istam enim potestatem regibus nostris nunquam fuisse, præter supplicia male administrati regni toties expetita, Ioannis Balioli calamitas ostendit. Quiferè 260. abhinc anno à nobilitate reiectus est, quod se regnumque suum Eduardi Angli imperio subiecisset; inque locum eius Robertus Primus est suffecitus. Ostendit id etiam perpetuus ille mos à primis usque temporibus continuatus. M. Quem tu morem dicis? B. Reges nostri cùm publicè inaugurantur, populo vniuerso sanctè promittunt, se leges & maiorum ritus veteraque instituta seruaturos: eoque iure quod à maioribus acceperunt, usuros. Ostendit totus ille ceremoniarum ordo, primique regum aduentus in singula oppida, è quibus omnibus facilè intelligi potest, qualem à maioribus acceperint potestatem: non aliam videlicet, quam qui suffragijs electi in leges iurant. Hanc regnandi conditionem Dauidi & posteris eius Deus proposuit: tamdiu eos regnatos promittit, quamdiu illi legibus ab eo datis parerent. Hæc quidem faciunt, ut verissimile sit non immensam, sed intra certos terminos, constrictam & finitam potestatem reges nostros à maioribus accepisse. Accessit præterea longi temporis confirmatio & perpetui iuris à populo usurpatio, nullo unquam decreto publico reprehensa.

M. Sed vereor ut à regibus facilè possit impetrari, vt ista

ista verisimilitudine abducti in has leges vtcūque iuratas aut à populis usurpatas concedant. B. Ego quoque credo nō minus esse difficile vt populo persuadeamus, vt, iure à maioribus accepto, tot seculorum usu probato, uno perpetuo tenore usurpato, decedat. Neque puto necesse coniecturis persequi quid sit facturus, cùm videam quid fecerit. Quòd si vtriusque obstinata pertinacia res ad arma veniat, victor quidem quod volet ius victo dabit: sed tam diu dabit, donec qui in certamine erit inferior, arma recollectis viribus resumet: quibus in contentionibus cum populi pernicie semper, sed cum exitio regum fere decertari solet. Ex hoc enim fonte omnes omnium regnum interitus promanant.

M. Ita fieri necesse est. B. Hæc ego altius fortasse quāni opus erat repetiū: vt perspicuè intelligeres vetus regnandi apud nos ius quale fuerit. Nam si summo iure tecum egissem, multo breuiore compendio quò volebam, peruenire potuissem. M. Quanquam mihi iam propemodum satisficeris, tamen & istud quale sit libenter ex te audiam. B. Hoc igitur primum mihi velim respōdeas, probēsne definitionē legis à iure consulis positam; qui legem esse aiunt quod populus sciuit, ab eo rogatus cui rogandi ius est? M. Probo equidem.

B. Consensimus autem legum vitijs deprehensis, ab eisdem earum latoribus eas vel corrigi vel abrogari posse. M. Consensimus. B. Illud autem, opinor, vides, qui nascuntur nobis reges, eos & legibus & populi suffragio creari, non minus quām quos ab initio diximus electos: & aduersus non modò vim & fraudem sed negligentiam quoque in legibus accipiendis non defutura populo legum latori remedia. M. Video planè. B. Id modò interesse, quòd lex de nostris regibus ante aliquot secula sit lata: regnum verò cùm initur, nō ferri noua, sed vetus lex approbari solet. Apud eos verò qui

qui singulis Regibus eligendis habent comitia, simul lex ferri, rex fieri & probari, regnum iniri solet. M. Sic est.

B. Nunc ab initio si videtur, quid inter nos conuenierit, breuiter colligamus; ut si quid temere sit probatum, sit & penitentia locus. M. Placet. B. Primum omnium visum est nobis regem populi causa creari; neque bono rege quidquam praestantius diuinitus nobis dari, neque malo pestilentius. M. Recte. B. Malum etiam regem diximus vocari tyrannum. M. Diximus.

B. Et quia non est tanta bonorum copia; ut semper probi suppetant quos eligamus; nec tanta nascendi felicitas, ut fors illa semper bonos offerat: si non quales optaremus, at quales vel consensus approbauerit, vel casus obtulit, pro regibus habemus. Ea autem quae est vel in eligendis nouis, vel in oblatis forte nascendi approbadis alea, in causa fuit ut leges cuperemus quae regibus imperij modum facerent. Ex autem leges nihil aliud esse debent, nisi expressa (quatenus assequi possumus) boni principis imago. M. Id quoque sumus confessi.

B. Iam restat, opinor, ut de poena tyrannorum differamus. M. Id unum mihi reliquum videtur. B. Igitur si Rex omnia legum vincula perfringat, planeque hostem publicum se gerat, quid hic faciendum censes?

M. Hæreo profecto. Nam et si rationes a te expositæ videantur conuincere, nullam nobis esse cum eo rege societatem; tamen diuturnæ consuetudinis tanta vis est, ut apud me legis vigorem obtineat. Ea adeò pertinaciter in animis hominum hæret, ut si quem aliquando inuexerit errorem, eum tolerare præstet, quam dum morbum assuetudine leuem curare contendimus, totius corporis statum labefactare. Ea enim quorundam morborum est natura, ut dolorem quem afferunt, præstet perferre quam aëcacia remedia querere: in quibus expiriundis ut cætera succedant, ita tamen acres dolores in medicando

medicado afferunt, ut ipso morbo morbi cura sit perniciösior. Deinde, quod me magis mouet, video istam quam tu vocas tyrannidem diuino confirmatam oraculo: & quod tu velut legum interitum execraris, Deus legem regni vocat. Eius loci me magis mouet autoritas quam omnia Philosophorum argumenta: inde me nisi explicaueris, non erunt apud me tanti hominum commenta, ut non confestim ad hostes deficiam. B. In communi, ut video errore versaris, eoque grauissimo, qui tyrannidem tyrannide confirmare coneris. Quanta enim sit consuetudinis tyrannis in animis hominum vbi altius radices egit, & nimium s̄epe hoc seculo sumus experti, & historiæ scriptor vetustus Herodotus, vetusto nos monet exemplo: sed mihi veteribus exemplis non est opus, tete ipse consule. Cogita tecum quot sint res, nec hæ exiguæ, in quibus rationem secutus ab inueterata tot seculis consuetudine desciuieris: ut iam domesticis experimentis c̄idicisse potueris, nullam magis periculis esse plenam, quam sit ista quam nos sequi iubent, via publica. Eamte iubeo diligenter circumspicere: quot ruinas, quantas strages in ea videbis? Sed si ipsa (quod dicitur) luce clarius est, non est quod in re perspicua vel probanda vel illustranda diutius immorar. Quod autem ad eum attinet locum quem ex historia Regum magis significas, quam explicas, vide quæsonne quæ in tyrannorum vita Dominus execratur, tu regibus ab eo concessa putas. Id ne fiat, primum te iubeo expendere quid populus à Domino petierit: deinde quas nouæ petitionis causas habuerit: postrem quid populo Dominus responderit. Primum regem petunt. At qualem? legitimū? at habebant. Erat enim Samuel eis à Domino, penes quem ius præficiendi erat, datus; ius eis legitime ex legum diuinarum præscripto multos annos dixerat. At filij eius cùm ius eo seniore dice-

rent,

ent, multa flagitiose faciebant, & aduersus leges iudicabant. Nondum video causam cur status publici mutationem, sed emendationem potius exposcerent : aut certè à Domino expectaré, vt qui nō adeo pridem totam Heli familiam à stirpe euertit, ob causam prope similem. Quid igitur petunt? Regem, qualem vicinæ gentes habebant, qui domi iudex, foris imperator esset.

Erant autem re vera tyranni. Nam vt Asiae populi magis seruili animo sunt quam Europæi, ita tyrannorum imperijs facilius parebant: neque usquam, quod sciam, ab historicis mentio fit legitimi regis in Asia. Præterea tyrannum non Regem hic describi vel ex eo facile apparet, quod in Deuteronomio formulam eis antè prescripsérat, non modò ab hac diuersam, sed etiam planè aduersam: ex qua formula Samuel, cæterique iudices tot annos ius dixerant: quam cum reijcerent, Dominus se reiectum ab eis conqueritur. M. At non tyrannum, sed Regem Dominus eum ubique vocat.

B. Vocat quidem Regem: nam Domino peculiare est, quoties alloquitur populum, populari ut sermone.

Itaque vocabulo utitur cum vulgo communi, sed ne quem ambiguus eius usus deciperet, hic disertè expónit, quis esset eius vocabuli usus apud gentes vicinas.

M. Ita ut vera sint, illa tamen Pauli propius nos vrgét, qui pro salute principum nos iubet orare; tantum abest ut detrectare imperium; multo minus detrahere de socio, detractosue trucidare permittat. At quos principes commendat ille nostris precibus? omnium qui unquam fuerunt crudelissimos, Tiberios, Caligulas, Claudio, Nerones. nam ijs ferè æquales sunt Pauli Epistolæ.

B. Quod autoritatis tantum in Paulo esse statuas, ut apud te omnium Philosophorum & iure consultorum scriptis una eius sententia præponderet, recte mihi facere videris. Sed vide ut satis eius sententias expenderis.

non

non enim verba solum examinare oportet: sed quibus temporibus, ad quos, & cur scriperit. Primùm igitur videamus quid Paulus scriperit. Scribit enim ad Titum cap. 3. Admone, principibus & potestatibus subditos dicto obedire, ad omne opus bonū paratos esse. Vides; opinor, quos hic parendi constituat fines. Idem ad Timotheum cap. 2. scribit, ut oremus pro omnibus, etiā pro regibus & ceteris magistratibus; ut, inquit, tranquillam vitam agamus in omni pietate & castitate. Vides & hic quem orandi finem statuat: nempe non salutem regum, sed Ecclesiae tranquillitatem. ex quo non erit difficile orationis quoque formam concipere. In Epistola autem ad Romanos Regem etiam definit prope ad Dialecticam subtilitatem. Esse enim ait ministrū cui gladius à Deo sit traditus, ut malos puniat, ac bonus foueat & subleuet. Non enim de tyranno, inquit Chrysostomus, hæc à Paulo scribuntur, sed de vero & legitimo magistratu, qui veri Dei vices in terris gerit: cui qui resistit, certè Dei ordinationi resistit. Sed nec statim si pro malis principibus est orandum, hinc colligere debemus eorum vitia non esse punienda; non magis certè quam latronum pro quibus etiam orare iubemur: nec si bono principi parendum est, ideo malo non erit resistendum. Quod si etiam causam quæ Paulum ad hæc scribenda impulerit respicias, vide ne vehementer hic locus contra te faciat. Scripsit enim hæc ut quorundam temeritatem castigaret, qui negabant imperia magistratum Christianis esse necessaria. Nam cum potestas magistratum aduersus malos sit cōparata, ut omnes & quo iure viueremus, & exemplum iustitiae diuinæ inter homines remaneret, nullum eius usum esse contēdebant, inter homines adeò à vitiorum contagio alienos, ut ipsi sibi Lex essent. Non igitur hic Paulus de ijs qui magistratum gerūt agit, sed de ipso magistratu: hoc est de

est de functione & officio eorum qui alijs præsunt: nec
de vno, aut altero genere magistratus, sed de omni le-
gitimi magistratus forma: nec ei contentio est cum eis
qui malos magistratus coercendos putat, sed cum ho-
minibus omne magistratus imperium detrectantibus:
qui libertatem Christianam absurdè interpretantes, af-
firmabant indignum esse ut qui à Dei filio essent eman-
cipati, à Dei spiritu regerentur, sub ullius hominis po-
testate essent. Eorum errorem Paulus ut refelleret, osté-
dit magistratum rem esse non modò bonam, sed etiam
sacram; nempe Dei ordinationē: & ad id institutum, ut
hominum cœtus & ciuitates ita cōtinerentur, ut & Dei
beneficia in se agnoscerent, & alij ab alijs iniuriā ab-
stinerent. Qui in honore cōstituti essent, Deus legum
suarū iussit esse custodes. Quod si leges (ut sunt) bonas
esse fateamur, & custodes eārum honore dignos, &
custodum munus rem bonam & utilem fateri cogemur.
At terribilis est magistratus, quibus tādem? bonis, an
malis: bonis terrori nō est, ut qui ab iniuria eos tueatur;
sin malis est terrori, nihil ad te qui spiritu Dei regeris.
Quid ergo mihi opus ut magistrati sim subiectus, in-
quies, si Domini sum libertus? Item ut te Domini liber-
tum probes, pare eius legibus: spiritus enim Domini à
quo te regi iactas, idem & legum est lator, & magistra-
tuum probator, & parendi magistratibus auctor. Igitur
& in hac parte facile inter nos cōueniet, magistratu in
optimis etiā ciuitatibus opus esse, eunq; que on. ni hono-
ris genere prosequendum. Quod si quis contrā sentiat,
cum insanum, intestabilem, atq; omni supplicio dignū
existimamus. Repugnat enim apertè Dei voluntati per
scripturas nobis reuelatae. Quod autem ad Caligulam,
Neronem, Domitianū, & reliquos eius generis tyrānos
attinet: cur violati iuris diuini & humani pœnæ nō de-
beant exigi? Nihil hīc apud Paulum habes, qui de ipsa

E magistratū

magistratuū potestate , nō de malis malē potestate eam mag
gerentibus differat. Nec si ad Pauli regulā id genus ty pro
rannorū examines, omnino magistratus erunt. Quòd ccess
quis cōtendat malos etiam principes esse à Deo ordina M.
tos, vide ne captiosa sit hæc oratio. Deus enim vt malo ito
nodo malū (quod aiunt) cuneum adhiberet, malū ho cess
minem malis puniendis interim præficit . sed humana fort
malitiz Deū autorē esse, nemo sanus audebit affirmare reg
Quemadmodū animaduertendi in malos eundem esse ,
auctorem nemo ignorat. Magistratus quoq; bonus ferè sim
malum hominē eligit, qui sit carnifex in pœnis noxiōrū hui
repetēdis. Hunc quidem carnificem etiā magistratus accit,
id munus assumit, non protinus ei impunitas omnium tam
scelerum tribuitur: nec superiorem esse vult , quām vñil
legibus interrogari possit. Non commorabor diutius in iudic
hac similitudine, ne adulatores aulici parum honorifi- seu
cē me de magistratu summo loqui clament. Sed vñcunq; tu a
clamabunt , certè illud negare non possunt , carnificis mia
functionem partem esse muneris publici, ac fortasse etiā regij A
regij, vel ipsorū regum testimonio: qui quoties aliquis ciar
è ministris publicis violatur, se suamque maiestatē atq; his
corpus violari querantur. Pœna autem sceleratorum vt ad i
si quid aliud , ad munus regiū spectat. Quid præfecti vr- op
bium? quid castrorū? Quid prætores? Quid ipsi cōsules? bus
līsne etiam Paulus nos subditos esse iubet ? an pro pri- si tu
uatis habet? At ab omnibus non modò minoribus ma- am
gistratibus , sed ab eis etiam qui sunt regibus æquales, dia
ratio male obiti imperij solet exigi. Velim ergo, qui exhibi
Pauli verbis tantam regibus potestatē datam somniant, gg
aut ostendat ex eodem Paulo solos reges potestatis no- te s
mine hic accipiendo, ideoque solos legum pœnis exi- ut
mendos: aut si, cūm potestates dicimus , intelligantur us
etiam alij magistratus ab eodē auctore Deo in eundem d a
vsum instituti: illud quoq; velim ostendant, vbi omnes ibi
magistratus

magistratus legibus soluti , & à poenarum metu liberi
pronuntientur: aut solis regibus ista immunitas sit cō-
cessa, cæteris qui in potestate constituti sunt, negata.
M. At potestatibus sublimioribus omnes vult esse sub-
ditos. B. Iubet quidem: sed isto nomine potestatis ne-
cessa est ut & cæteros magistratus comprehendor; nisi
fortè Paulum credamus existimare in ciuitatibus quæ
regio careant imperio, nullam potestatem sed planè
esse. M. Istud ego neque credo, nec est veri-
simile: eoque magis in hac sum sententia, quod omniū
huius loci interpretum doctiorum consensus tecum fa-
cilit, qui istam Pauli disputationem aduersus eos institu-
m putant, qui omnes prorsus leges & magistratus ni-
hil ad se pertinere contendebant. B. Quid autem il-
lud, quod nuper dixi? credis ne tyrannos illos omnium
seuissimos ad Pauli formulā pertinere? M. Imò quid
tu affers, cur id non credam? præsentim cum Hiero-
clius tam sollicitè moneat Iudeos, idq; diuinitus, ut re-
tiagi Assyriorū pareant, nec vlla ratione imperiū eius reij-
uiscent. Atq; inde colligūt pari ratione cæteris quoq; tyrā-
nis quantumvis immanibus esse parendū. B. Vi prius
ad idquod posterius à te posatum est respondeam, illud
oportet animaduertas, Prophetā non iubere ut omni-
bus tyrānis pareat Iudei, sed vni Assyriorū Regi. Quòd
sit ex eo quod vni singulariter iuslum est, legis formu-
lam colligere velis, primū nō ignoras (docuit id te enim
dialecta) quām absurdē sis facturus: deinde periculum
exibi erit, ne paribus te armis oppugnatores tyrannidis
greditantur. Nam aut oportet ostendas, quid sit in hac
singulare, cur eam omnib⁹ vbiq; imitandā proponas:
ut si id non potes, confitendum erit, ex alijs singulari-
bus Dei mandatis, quicquid de uno aliquo sit iussum,
ad omnes ex quo pertinere. Hoc si semel (quod
ibi necesse erit) admiseris, statim tibi obijcietur, Dei

quoque iussu Achab occisum : præmium quoque diuinatus interfectori & promissum & præstitum. Itaque ubi tu eò refuges , omnibus tyrannis ideo parendum, quia Deus per Prophetam iusserit populum suum vni tyranno parere: statim tibi occinetur , omnes tyrannos etiam à suis occidi debere : quia Achab iussu diuino à copiarum suarum præfecto sit interfectus. Igitur te admoneo, ut firmius aliquod propugnaculum tyrannis è scriptura pares : aut ea in præsentia relicta ad Philosopherum scholam reuertaris. M. De isto quidem cogitabo. Sed interim unde sumus digressi,eò redeamus. Quid tandem è scripturis profers , cur liceat tyrannos impunè occidere? B. Primum id affero, quod cùm disertè præceptum sit de scelere & sceleratis è medio tollendis sine vlla exceptione gradus aut ordinis,nusquam tamen in sacris literis tyrannis quàm priuatis magis est cautum. Deinde quod definitio potestatis à Paulo tradita,ad tyrannos nihil omnino pertineat . quippe qui imperij vim accommodent non ad populi utilitatē, sed ad suas libidines explendas. Præterea animaduentum diligenter , quantum Paulus tribuerit Episcopis; quorum functionem miris & veris laudibus afficit, ut qui quodam modo Regibus compositi ex aduerso respondent, quatenus materiæ utrique substrata natura patitur. Sunt enim alteri internorum, alteri externorum morborum medici : neque tamē alteros ab alterorum imperio solutos & liberos esse voluit. Sed quemadmodum Episcopi in ciuili communione vitæ exercenda sunt regibus subditi , ita & reges Episcoporum spiritualibus admoritionibus parere debent. Horum autem, Episcoporum dico, cùm tanta sit amplitudo & dignitas, eos neque lex vlla diuina aut humana scelerū pœnis eximit. Et, ut cæteros omittamus, Papa ipse, qui quasi Episcoporū Episcopus habetur, qui ita super regū omnium

ui. omnium fastigium assurgit ut deus quispiam inter ho-
que mines haberi velit, nec à suis quidem Canonistis, gene-
im, re hominum ei addic̄tissimo, legum pœnis eximitur.
vni Nam cùm absurdum existimarent deum (non enim
nos dubitant hoc nomine eum appellare) hominū animad-
o à uersioni esse obnoxium, & iniustum putarent maxima
ad. scelera & fædissima flagitia cuiquam impunita fore, ra-
s è tionē excogitarunt, qua & scelera plečerentur, & Papa
so. tamē sacrosanctus & inuiolatus haberetur. Aliud enim
gi. Papæ, aliud eius hominis qui Papa esset, ius existima-
os bāt: & cùm Papam, quem errare posse negant, legum
di. cognitioni eximant, eum tamen hominem qui est Pa-
ol. pa, vitijs & vitiorum pœnis obnoxium esse fatentur,
am neque magis differendi subtilitate, quam animaduer-
est tendi seueritate suam sententiā declararūt. Longū esset
ra. explicare, qui pontifices, siue (vt eorū more loquar) qui
qui homines qui pontificū personam gesserint, non modò
viui magistratum eierare sint coacti, sed mortui etiā se-
pulchris eruti, & in Tiberim proiecti fint. Sed, vt vetera
omittam, Pauli quarti memoria recens in animis adhuc
hæret, in hunc odium publicū sua Roma noui generis
decreto nuper testata est. Iram enim cui ille erat crep-
tu, in propinquos, in statuas, in pictas eius imagines
exercuit. Nec debet hæc interpretatio subtilior tibi vi-
deri, qua potestate ab eo qui præst separamus, quā &
Philosophia agnoscit, & veteres interpretes probāt, nec
vulgus illud ineruditū & à disputandi subtilitate alienū
ignorat. Neque enim opifices sellulari, in suæ artis pro-
brū factum accipiunt, si quis vel faber vel pistor ob la-
trociniū pœnas luit: sed gaudent potius collegiū suum
facinoris hominibus esse purgatū. Quod si quis cōtrā
sentiāt, verendum reor ne potius hominum pœna, qui-
bus conscientia scelerum est coniunctus, quam collegij
infamia dolere videatur. Neq; reges, opinor, si seorum

à facinorosis & adulatoribus consilia caperent, suámq; magnitudinem non potius virtutum officijs quām impunitate scelerum metirentur, nec ægrè ferrent tyran-norū supplicia: aut ex eorum qualicunque interitu maiestatem regiam imminui existimarent. Quin repurgata potius à turpissimæ labo fœditatis eam gauderent: præsertim cùm latronibus vehementissimè, idque optimo iure, soleant irasci, si qui regium nomen suis maleficijs prætendunt. M. Nec iniuria certè. Sed his iam omissis velim ad cætera capita quæ à te proposita sunt pergas.

B. Quæ tādem capita dicis? M. Nempe quibus temporibus, & ad quos Paulus ista scripsiterit, aueo enim scire quid ista cognitio ad præsens argumentum faciat.

B. Mos hīc quoque tibigeretur. Ac primū ut de tempore agam, scripsit hæc Paulus in ipsa nascentis Ecclesiæ infantia, quibus temporibus non solùm criminē vacare, sed iniustas etiam criminandi causas quærentibus locum maledicendi neminem dare oportebat. Deinde ad homines scripsit è diuersis géribus, atque adeò è toto Romani imperij corpore in vnum cœtum collectos: in ijs autem pauci erant opibus insignes: qui magistratum gererēt, aut gessissent, propè nemo: qui inter ciues censerentur, non adeò multi, & hi ferè inquilini, aut etiam magna ex parte libertinæ conditionis, cæteri ferè opifices & serui. In his non deerant qui libertatē Christianam latiùs protenderent quām Euangelij simplicitas pateretur. Hæc igitur multitudo è promiscua plebis turba, quæ magno labore tenuem victū quærebat, non tam solicita esse debebat de reip. statu, de imperij maiestate, de Regum vita & officijs, quām de tranquillitate publica & otio domestico. neq; iure amplius sibi vendicare poterat, quām vt sub imperij qualicunque umbra lateret. Ea si quam publicæ administrationis partem capessere tentasset, non modò stulta, sed insana prorsus existimari

existimari debebat : nedum è latebris suis prodiret, & rerū gubernacula tenentibus negotiū faceſſeret. Compescenda etiā erat luxuriae immatura, Christianæ libertatis incommoda interpres. Quid igitur Paulus ad eos scribit? nullum procul dubio nouum præceptū , sed illa tantum vulgata, ut ciues magistratibus, serui dominis, viris vxores parerent : neque existimarent iugū Domini quamlibet leue, nos officiorū vinculis liberare : sed animo quām antea intēiore nos esse debere, ut per omnes officiorū gradus nihil omitteremus quod ad hominum benevolentiam honestis artibus comparandum facere posset. Ita demum futurū, ut nomē Dei propter nos inter gentes bene audiret : & gloria Euangeliū latius propagaretur. Ad hæc præstanta pace publica erat opus, cuius custodes erāt principes & magistratus , etsi malū. Visue huius rei manifestam ante oculos tibi ponā imaginem? Finge ad Christianos qui sub Turcis viuunt, aliquem è nostris doctorib⁹ scribere, ad homines, inquā, re tenues, animo demissos, & inermes , & paucos, & ad omnem omniū iniuriā expositos. Quid, rōgo, aliud cōſuleret, quām quod Paulus Ecclesiæ quæ tum Romæ erat, quām quod Hieremias in Assyria exulantibus cōſulebat? Illud autē certissimū est argumentū quod Paulus eorum hominū ad quos tum scribebat, non autem universorū ciuium rationē habebat , quod cùm maritorū erga vxores, vxorū erga maritos, parentū in liberos, liberorū erga parentes, seruorum in dominos, dominorū in seruos mutua diligēter persequatur officia ; quod sit magistratus officium etsi scribat, non tamē eos nominatim (quemadmodum in superioribus ab eo factū est) cōpellat. Quam ob causam nulla eum ad reges magistratusque alios dedisse præcepta putabimus; præterim cùm eorū libido multo magis effet legum vinculis constringenda, quām priuatorum? quām aliam causam arbitre-

arbitremur, quām quōd nulli tum esent in Ecclesia reges & magistratus ad quos scribebat. Finge Paulum his temporibus viuere, quibus nō modō populus, sed principes etiam Christianum nomē profitentur. Sic eodem tempore princeps aliquis, qui nō modō leges humanas, sed etiam diuinā suā libidini censeat obnoxias esse debere: qui sua nō modō decreta, sed etiā nutus pro legibus haberi velit: qui, ut inquit ille in Euangelio, neque Deū timeat, neq; reuereatur homines, qui Ecclesiarum prouentus scurris & balatronibus, ne quid nequius dicam, diuidat: qui synceroris religionis cultores irideat, & pro stolidis & insanis habeat: Quid de his Paulus ad Ecclesiam scribebat? si sibi consentire volet, eum se pro magistratu habituru negabit. Christianis omnibus interdicet, ne cōuictu, ne colloquio, ne consuetudine eius vtantur. Ciuiū legū pœnas ciuibus relinquet. Nec præter officium eos facere existimabit, si cum quo lege diuina nullū est ipsis cōmerciū, eum ne suum esse regem arbitrétur. At nō deerit ex aulica seruitute, qui, quando perfugium honestū non suppetet, eò impudenter perueniat vt dicat, Deum populis iratum tyrannos immittere: quos velut ad pœnas expetendas carnifex cōstituat. Quod vt verū fatear, tamē illud & quē verum est, Deum plerūque de plebe infima homines tenues & propè ignotos excitare tyrannicæ superbiæ & impotentiæ vltores. Deus enim (vti antè dictum est) malum è medio tolli iubet: neque ordinem aut sexum aut cōditionem, ac ne hominem quidem excipit. Neque enim acceptiores illi sunt reges quām mendici. Itaque verè asseuerare possumus, Deum omnium ex & quo patrem, cuius prouidentiā nihil latet, potētiæ nihil resistit, nullum scelus impunè relictum. Porro existet alius qui posset è literis sacratiōribus exemplum regis à ciuibus puniti: quod si proferre non possem, non protinus effetum

Etum erit, ut quod illic factum non legamus, id pro sce-
lesto ac nefario confessim habeatur. Possum apud mul-
tas nationes plurimas ac saluberrimas recensere leges,
quarum in sacris libris nullum est exemplum. Nam ut omniū
nationum consensus approbavit, ut quæ lex iubet iusta,
quæ vetat iniusta habeantur, ita nulla vñquam hominū
memoria vetitum est, ut quod legibus non continere-
tur, id ne omnino fieret. Seruitus enim ista nec vñquam
recepta est, nec rerum natura tam fœcunda nouorum
exemplorū eam recipi patietur, ut quicquid lege aliqua
iussum non sit, aut illustri exemplo proditum, pro nefা-
rio & scelerato sit habendum. Itaque si quis ex me re-
quirat exemplum è sacrorum voluminū libris, vbi ma-
lorum regum pœna probetur, ego vicissim ab illo petam
vbi reprehendatur. Quod si nihil sine exemplo geri pla-
cet, quota ciuilium institutorū pars nobis restabit? quo-
ta item legum? Maxima enim earum pars non ex veteri
exemplo est desumpta, sed aduersus nouas & sine ex-
emplo fraudes sicita. Sed iam plura quam necesse erat,
exemplorum postulatoribus respondimus. Quod si Iu-
dæorum reges à ciuibus puniti non sunt, hi non mag-
nopere ad nostrū institutum faciunt. Non enim ab ini-
tio à ciuibus creati, sed à Deo illis dati fuerunt. Itaque
optimo iure, qui honoris eis erat auctor, idem & pœ-
narum fuit exactor. Nos autem id cōtendimus, populū
à quo reges nostri habent quicquid iuris tibi vendicāt,
regibus eisē potentiores: iusque idem in eos habere
multitudinē, quod illi in singulos è multitudine habēt.
Omnia aliarum gentium quæ sub legitimis regibus de-
gunt iura nobiscum faciunt. Omnes nationes quæ regi-
bus à se electis parent, hoc communiter sentiunt, quic-
quid iuris alicui populus dederit, idem eum iustis de-
causis posse reposcere. Hoc ciuitates omnes semper ius
retinuerunt. Itaque Lentulus, quod cum Catilina de-

euertenda repub. coniurasset, se prætura coactus est abdicare: & decemuiri legum Romanarū conditores cùm in summo magistratu essent, in ordinem sunt redacti; & Venetorum duces aliquot, & Chilpericus Rex Francorū, depositis imperij insignibus, in monasterijs priuati consenserunt: & non adeò pridem Christiernus Cimbrorū Rex post vicesimum ferè annum quām exutus est regno, in custodia vitam finiuit. Sed ne dictatura quidē (quod tyrannidis erat genus) non in populi potestate erat. Semperque id ius obseruatum est, ut beneficia publica male collocata repeti, & libertas (cui iura maximè fauent) libertis ingratias adimi posset. Hæc de exteris nationibus hactenus dicta sint, ne soli videamus ius novum aduersus nostros reges usurpasse. Quod autem ad nos propriè pertinet, res paucis verbis transfigi poterat.

M. Quo pacto? hoc enim libens audire cupio.

B. Possem enumerare duodecim, aut etiam amplius reges, qui ob scelera & flagitia aut in perpetuos carcerares sunt damnati, aut exilio vel morte volūtaria iustas scelerū pœnas fugerunt. Sed ne quis vetera & obsoleta me referre causetur, si Culenos, Euenos, & Ferchardos cōmemorem, è patrum nostrorū memoria paucos proferam. Iacobum tertium omnes ordines iure cæsum in conuentu publico iudicarunt, ob summam erga suos crudelitatem & flagitiosam turpitudinem: caueruntque in posterum ne cuiquam eorum qui coierunt, consenserunt, pecuniam operāmūe cōtulerunt, ea res fraudi esset. Quod igitur re gesta rectè atque ordine factum iudicarunt, non est dubiu quin ad exemplum in posterum proponi voluerint: nihilo certè minus, quam L. Quintius, qui Seruiliū Ahalam laudauit pro tribunali, quod Sp. Melium tergiuersantem & renuentem in ius venire, in foro trucidauisset: nec ciuili sanguine pollutum, sed tyranni cæde nobilitatum ille eum existimauit,

stimauit, & vniuersa posterorum series affirmauit. Qui ciuis affectantis tyrannidem cædem probauit, quid putas eum de tyranno in ciuum bonis latrociniū , in sanguine carnificinam exercente facturū fuisse ? Quid nostri homines ? Nonne qui facinus perpetratum sunt publico decreto impunitate prosecuti, de eo si quando posterius acciderit, legem statuisse tibi videntur ? Nihil enim ad summam interest , de eo quod factum est iudices, an de futuro statuas. Vtique enim modo de facinoris genere, & auctoris poena vel præmio iudicatur.

M. Ista fortasse apud nostros homines valebunt: foris autem nescio quomodo aliæ gentes hęc accepturæ sint. Illis mihi satisfaciendum vides : non vt in iudicio de crimine, sed in publica luce de fama , nec mea, (qui à suspitione procul absul) sed ciuum meorum. Vereor enim ne decreta, quibus te satis protectum putas , magis culpaturæ sint exteræ nationes, quām facinus ipsum plenum atrocitatis & iniuidæ . De exemplis verò quæ proposuisti, scis, ni fallor, quid pro cuiusque ingenuo & iudicio in utrunque partem dici soleat. Velim igitur (quoniam cætera non tam ex hominum decreta quām è naturæ fontibus mihi visus es expedire) si quid habes quod pro legis istius æquitate dicas , paucis exponas. B. Etsi hoc iniquum videri potest , pro lege à primis usque temporibus regni Scotici tot seculorum usu probata, populo necessaria, regibus nec iniqua, nec parum honesta , nunc demum ~~ægri~~ accusata causam dicere apud exteris , tua tamen causa id experiar. Ac tanquam cum illis ipsis qui tibi negotium facessere volent, agerem , primùm illud rogo , quid est quod hic reprehensione dignum arbitramini ? causamne cur quæsita est ? an legem ipsam ? quæsita est enim ad coercendum iniustas regum libidines . Hoc qui damnat , eadem opera omnes omnium gentium leges

ges damnet oportet, eandem enim ob causam omnes
expeditæ sunt. An legem ipsam reprehenditis, regesque
solui legibus æquum existimatis? id quoque an expediat
videamus. Ac populo quidem ut nō expedire probem,
non multis opus est verbis. Nam si recte superiore ser-
mone medico regem comparauiimus: ut nō expedit po-
pulo impunitatem, quem velit occidendi medico per-
mitti, ita nec publicè est utile, in omnes promiscuam
grassandi licetiam regibus donari. Populo igitur, cuius
est in legibus ferundis summa potestas, non est quod
succenseamus, si quemadmodum regem bonum sibi, ita
regi non optimo legem præesse velit. Quod si regi hæc
lex non sit utilis, videamus an agi cum populo debeat,
ut aliquid de suo remittat iure, & de ea abroganda non
in trinundinum, sed more nostro in quadragesimum
diem indicamus comitia. Interim, ut de eadem hic inter
nos differamus, dic mihi, qui insanum vinculis liberat,
commodumne insanientis tibi respicere vedetur?

M. Minime. B. Quid, qui febre laboranti ita ut non
multum absit ab insania, frigidam assidue petenti det:
eumne bene mereri de ægrotante putas? M. At ego
de sanis regibus loquor. Et recte valentibus medicina,
& sanis regibus opus esse regibus nego. Tu verò reges
omnes malos videris, omnibus enim leges imponis.

B. Minime quidem omnes: sed nec uniuersum popu-
lum existimo malum, & tamen lex uniuersum una voce
alloquitur. Eam autem vocem mali formidant: boni
ad se nihil attinere putant. Ita nec reges boni quod in-
dignentur huic legi habent; & mali si saperent, legisla-
tori gratiam haberent, qui, quod ipsis inutile futurum
intelligebat, id ne eis liceret, statuit. Quod profectò fa-
cient, si ad sanitatem aliquando redibunt: non secus ac
morbo leuati medico gratias agunt, quem, quod ægro-
antium cupiditatibus non oblequeretur, oderant. Sin
in sua

in sua perseverent reges insanias, qui maximè eis obsec-
guitur, is maximè iudicandus est inimicus. In hoc ge-
nere sunt adulatores: qui dum eorum virtus blandien-
do fouent, morbum augent, ac tādem vna ferè cum re-
gibus præcipites ruunt. M. Negare certè non possum,
quin tales principes legum vinculis fuerint & sint con-
stringendi. Nullum enim monstrum est violentius &
magis pestiferum homine, vbi (vt in poëtarum fabulis
est) semel in belluam degenerauerit. B. Hoc tu mul-
to magis dicas, si animaduerteris quām multiplex ani-
mal sit homo, & quām è varijs monstris compositum.
Quām reni veteres poëtæ & acutè peruidenterunt, & ele-
ganter expresserunt; cùm Promethea tradunt in homi-
ne fingendo è singulis animantibus aliquam particu-
lam in eum contulisse. Omnia sigillatim referre na-
turas infinitum esset: certè duo monstra tētrima in
homine perspicuè apparent; ira, & libido. At leges quid
aliud agunt aut expetunt, quām vt hæc monstra pa-
reant rationi? vtque rationi dum non obtemperant, ea
suarum iussionum vinculis coérceant? Qui soluit igitur
vinculis siue regem seu quemuis alium, non vnum ille
hominem soluit, sed duo monstra longè crudelissima
aduersus rationem immittit, & ad legum claustra per-
fringenda armat: vt rectè ac verè mihi dixisse videatur
Aristoteles, qui legi pareat, eum Deo & legi parere: qui
regi, homini & belluz. M. Etsi hæc satis concinnè
dici videantur, dupliciter à nobis erratum arbitror.
Primū quòd postrema cum prioribus mihi non satis
conuenire videantur. Deinde quòd, vt cætera no-
bis constent, nihil mihi profectum adhuc videtur ad
summam nostræ disputationis. Superius enim consen-
sus eandē regis & legis vocem esse debere. Hic eum
legibus facimus obnoxium. Hoc autem vt concedamus
maximè verum esse, quid tandem hac conclusione
promo-

promouimus? quis enim tyrannum è rege factum in
 ius vocabit? ius enim sine viribus vereor ut per se satis
 sit potens ad regem sui muneris oblitum coercendum,
 aut inuitum ad cauīæ dictionem trahendum. B. Ve-
 reor ut satis animaduerteris, quæ de regia potestate
 sunt superius disputata. Nam si animaduertisses, facile
 intellexisses ista quæ modò recitasti non esse inter se pu-
 gnantia. Id quo facilius accipias, primùm mihi respon-
 de: cùm magistratus vel scriba præit verba præconi,
 nōne eadem est vtriusq; vox? præconis, dico, & scribæ?
 M. Eadē prorsus. B. Vter tibi maior videtur? M. Qui
 verba præit. B. Quid Rex editi auctor? M. Maior
 vtroque. B. Ad hanc igitur imaginem componamus
 regem, legem, & populū. Regis & legis eadem est vox.
 Vter auctoritatem habet ab altero? Rex ne à lege, an
 lex à rege? M. Rex à lege. B. Vnde id colligis?
 M. Quia non Rex legi; sed lex regi coercendo quæsita
 est. Et à lege id ipsum habet, quod Rex est. nam absque
 ea tyrannus esset. B. Lex igitur rege potentior est: ac
 velut rectrix & moderatrix & cupiditatum & actio-
 num eius. M. Id iam concessum est. B. Quid? popu-
 li & legis, nonne eadem vox est? M. Eadem. B. Vter
 potentior, populus an lex? M. Vniuersus, opinor, po-
 pulus. B. Cur id opinaris? M. Est enim velut pa-
 tens, certè auctor, legis; ut qui eam, vbi visum est, cōde-
 re aut abrogare potest. B. Igitur cùm lex sit rege, po-
 pulus lege potentior, videndū num sit, ad quem regem
 in ius voceinus. Hoc item exutiamus, quæ alterius
 causa sunt instituta, nonne sunt minoris illis quorū cau-
 sa quæsita sunt? M. Istud velim apertius. B. Hac igi-
 tur sequere Frænum non equi causa comparatum est?
 M. Equi scilicet. B. Quid ephippia, phaleræ, calca-
 ria? M. Eadem causa. B. Equus autem si nullus
 esset, nullus harum rerum foret usus? M. Nullus.

B. Equus

B. Equus igitur omnibus his præstantior est.

M. Quidni? B. Quid equus? in quem usum expetitur?

M. In plurimos. In primis autem ad victoriam bello parandum. B. Pluris igitur victoriam equis, armis, cæterisque rebus quæ in usum belli parantur, æstimamus.

M. Pluris profecto. B. In rege creando quid potissimum spectarunt homines? M. Populi, ut opinor, utilitatē.

B. Quod si nullus hominum cœtus esset, regibus non foret opus? M. Nihil prorsus. B. Populus igitur rege præstantior. M. Necesse est. B. Si præstantior est, etiam & maior. Rex igitur cum ad populi iudicium vocatur, minor ad maiorem in ius vocatur. M. At enim quando sperabimus istam felicitatem, ut populus universus in id quod rectum est consentiat? B. Id quidem vix est sperandum. Expectare certè necesse non est: alioqui neque lex ferri, nec magistratus creari posset: neque enim vila ferè lex satis aqua est omnibus: nec hominū ferè quisquā est ea populari gratia, ut neminem habeat aut inimicum aut inuidum & obtructatorem. Id modò queritur, ut lex maiori parti sit utilis, & de candidato maior pars bene sentiant. Quod si maior populi pars legem iubere & magistratum creare potest; quid vetat quo minus & ipse de magistratu iudicare, & iudices ei ferre queat? aut si Tribb. plebis Romani, & Ephori Lacedæmonij ad leniendam vim imperij sunt quæsiti, ini- quum ne cuiquam videri debet, si liber populus aut simili aut etiam diuersa ratione in reprimenda tyrannide acerbitate sibi prospexerit? M. Hic ego propemo- dū videre videor, quid populus possit: quid autem velit, aut ferat, difficile est iudicare. Maior enim pars ferè vetera & consueta requirit, à nouitate abhorret: quod eo magis mirandum est, cū in cibis, vestitu, ædificijs totoque supellestilis instrumento tanta sit inconstantia.

B. Noli putare hæc à me dicta esse, quod quicquā noui
in hoc

in hoc genere fieri velim, sed ut ostenderem id vetus
 fuisse ut Rex apud iudices causam diceret. Quod tu pro-
 ptemodum incredibile, nedum nouum credebas. Nam
 ut omittam quoties id factum sit apud maiores, uti ante
 à nobis aliqua ex parte dictum est, & rute ex historia
 facile colligere potes, audistine inquam ab eis qui de
 regno contendenter, itum esse ad arbitros? M. Apud
 Persas quidem id factum aliquando audiui. B. Et no-
 stri scriptores idem à Grimo & Milcolumbo Secundo
 factum narrant. Sed ne id genus cognitorum à litigan-
 tibus ipsorum consensu assumi solere causeris, ad iudi-
 ces ordinarios veniamus. M. Hic vereor ne prope-
 modum idem facias, ac si quis in Oceano captandis ba-
 lénis tendat retia. B. Quamobrem vero? M. Quia
 omnis prehensio, coercitio, animaduersio potentioris
 est aduersus inferiores. Regem vero ad quos iudices
 adesse iubebis? Ad eosne in quos ipsi summa iudicandi
 est potestas? quos uno illo verbo, Veto, possit cōpescere?

B. Quid si maior aliqua potestas reperiatur, cui id ius
 sit in reges, quod regibus est in cæteros? M. Audi-
 re istud cupio. B. Hanc, si meministi, in populo dixi-
 mus esse potestatem. M. In vniuerso quidem popu-
 lo, aut in maiore eius parte. Illud etiam amplius tibi con-
 largior, in ijs in quos populus aut maior pars populi
 eam potestatem trāsmiserit. B. Benefacis, qui me isto
 labore leues. M. Sed nō ignoras maiore multitudinis
 partem vel metu vel præmijs vel spe largitionis & im-
 punitatis corruiri, vt sua cōmoda & voluptates, pu-
 blicæ utilitati atque etiam incolumenti præterant: qui
 autem ijs rebus non moueantur, non adeò multi sunt.

Rari quippe boni numero sunt: sive totidem, quos

Thebarum porta, vel diuersis ostia Nisi.

Omnis autem reliqua colluuius sanguine & rapinis ia-
 ginata suam libertatem habet venalem, alienaz inuidet.

Vt etiam eos præteream quibus malorum quoq; regum
nomen est sacrosanctum. Omitto etiam illos , qui et si
non ignorant quid liceat & æquum sit, tamen honestis
periculis quietam incertiam præferunt. & in euentus ex-
pectationem animo suspensi sua consilia componunt:
aut fortunam partium nō causan sequuntur. Hæc quā-
ta sit futura multitudo vides. B. Magna profectō: nec
ramen maxima. Nam tyrannorum iniuriaz ad multos,
beneficia ad paucos pertinere possunt. Cupiditas enim
vulgi inexplicabilis, velut ignis adiecta materia vehementius acceditur : quod verò à multis aufertur per vim,
paucorum magis alit fameim , quām satiat libidinem.
Deinde talium fere hominum fluxa est,

Et cum fortuna stāque cadisque fides.

Quod si etiam in sententia maximè perstarent , tamen
in ciuium numero non essent habendi. Violatores enim
sunt humanæ societatis, aut certè proditores : quod vi-
gium si in rege ferendum non est, multo minus in priua-
to est tolerabile. Qui igitur ciues habendi sunt ? qui le-
gibus parent, societatem hominum tuentur , qui labo-
res omnes , omnia pericula malunt pro suorum salute
obire, quām in ocio ab honestate sciūcto per ignauiam
biton senescere : qui non præsentes fructus, sed æternita-
lis memoriam ante oculos propositam habent. Quòd
si quos timor & rerum suarum respectus à periculis re-
voeat, tamen & facinoris præclari splendor , & virtutis
pulchritudo animos deiectos eriget: & qui auctores, qui
duces esse non audebunt, comites fieri non recusabūt.
Itaque si ciues non è numero, sed dignitate censeantur,
non solùm pars melior, sed etiam maior, pro libertate,
pro honesto, pro incolumente stabit. Quod si etiam to-
ta plebs dissentiat, nihil istud ad præsentem disputatio-
nem facit: non enim hīc quid futurum sit, sed quid iure
fieri possit querimus. Sed iam ad ordinaria iudicia

veniamus. M. Istud iamdudum expecto. B. Si pri-
uatus quispiam prædium , aut agri sui partem contra
quām æquum est à rege teneri contendat, quid hic pri-
uato faciendum censes? cedētne agro, quoniam regi iu-
dicem ferre non poterit? M. Minimè. Sed non regem,
sed procuratōrē eius adesse iubebit. B. Iam istud per-
fugium, quo tu vteris, quam vim habeat vide. Mea enim
nihil refert, an ipse Rex aderit, an eius procurator; vt ro-
que enim modo regis periculo litigabitur: ei , non pro-
curatori , ex euentu iudicij daminum aut lucrum acce-
det. Ipse deniq; reus est: id est, is cuius res agitur. Nunc
tu velim consideres, quām non modò sit absurdum, sed
etiam iniquum, de prædiolo, de luminibus, de stillicidijs
aduersus regem: iudicium dari: parricidij, beneficij, per-
duellionis nullum esse iudicium : in minoribus rebus
seueritate iuris vti, in maximis flagitijs summam licen-
tiam & impunitatem permitti: vt planè verum esse vi-
deatur antiquum illud, leges aranearum telis esse per-
similes; quæ muscas detineant, animalia maiora trans-
mittant. Neque iusta est illa quorundam querela & in-
dignatio, qui dicunt neque honestum nec æquum esse
vt de rege ab inferioris ordinis homine pronuntietur,
cùm in lite de pecúnia vel agro iam id videant recep-
tum : & summi secundum regem viri plerūque causam
dicant apud iudices , neque diuitijs neque nobilitate
nec rebus gestis pares: ac neq; adeò multum supra vul-
gus eminentes : longeque maiore interuallo infra reos
quām supremi ordinis homines sint infra reges. Nec ea
ramen re optimates illi ac viri primarij de sua dignitate
quicquam detraictum existimant. Quid si semel illud
recipiamus, vt nemo apud iudicem nisi omnibus rebus
superiorem sitti possit , expectandum erit tenuioribus
donec regi aut libeat aut otium sit vt de nobili reo co-
gnoscatur. Quid, quòd istorum querela non modò iniusta

Sed

sed etiam falsa est? nemo enim qui ad iudicem venit, ad inferiorem venit: præsertim cum tantus honos à Deo ipso iudicium ordini habeatur, ut eos non reges modò sed etiam deos vocet: suamq; quoad fieri potest, dignitatem cum eis communicet. Itaque pontifices illi Romani qui regibus pedes suos gratiosè indulgebāt osculādos, qui aduenientibus ad se mulas suas obuiam honoris causa mittebant, qui pedibus Imperatorum cervices conculcabant, in ius vocati parebant: à iudicibus coacti se magistratu abdicabant. Ioannes vicesimus secundus è fuga retractus, etiam in carcerem coniectus, ac vix tādem pecunia liberatus, alium in suum locum surrogatum adorauit: atque illa adoratione iudicium sententiam approbavit. Quid Synodus Basiliensis? non ne communi omnium ordinū consensu statuit, atq; sanxit, pontificem subiectum esse senatui sacerdotum? Quibus autem rationibus vt id facerent, patribus illis persuasum sit, è cōciliarum actis repetere potes. Reges igitur, qui pontificum maiestatem tanto supra se fatentur eminere, vt suæ celsitudinis fastigio omnibus eis obumbret, nescio quo modo in eo suæ dignitatis imminutionem positam censeant, quo pontifex è tanto altiore solio descendere, se non putauit indignum: vt videlicet causam in cōcilio Cardinalium diceret. Quid quod falsa est eorum querela qui indignātur se ad inferioris tribunalisti? Nō enim in iudicijs damnat & absoluit nescio quis Titius, aut Sempronius, aut Stichus, sed lex ipsa: cui ut reges parerent, honorificū iudicarunt clarissimi Imp. Theodosius & Valentinianus. Eorum verba, quoniam dignissima sunt omnium seculorum memoria, hic apponam. Digna (inquiunt) vox maiestate regnantis, legibus se alligatum principein fateri. Et re vera imperio maius est submittere legibus principatum: & oraculo præsentis editi quod licere alij nō patimur, indicamus.

Hæc optimi principes & senserunt, & sanciuerunt: neque pessimi eadem non vident. Nero enim in morem citharædorum cuitus, non modò gestus & motus eorū obseruasse dicitur, sed etiam cùm in iudiciū est ventū, inter spem timoremq[ue] sollicitus de victoria stetisse: etsi enim se victorem declaratum iri sciret, tamen victoriā honestiorem fore existimabat, si non adulatione iudicantium, sed legitimo certamine esset adeptus: legisq[ue] obseruationem non ad imminutionem auctoritatis, sed ad victoriæ splendorem facere opinabatur.

M. Non est, ut video, tam insolēs tua oratio, quām ini-
tio putaram cùm reges parere legibus volebas: nititur
enim non tam Philosophorum quām regum, imperato-
rum & conciliorum Ecclesiæ auctoritate. Sed quod hīc
dicis non hominem sed legem esse quæ iudicet, non
satis assequor. B. Reuoca paulūm superiora in memo-
riam. Nonne regis & legis eandem esse vocem dixi-
mus? M. Factum. B. Quid scribæ, & præconis, cùm
legem pronuntiat? M. Eadem. B. Quid iudicis,
cùm legem decreto suo prætexit? M. Eadem. B. Vter
verò ab utro auctoritatem habet, iudexne à lege, an lex
à iudice? M. A lege iudex. B. Vis igitur sententia à
lege est, sola verò verboru[m] pronuntiatio iudicis. M. Vi-
detur. B. Imò nihil certius. Iudicum enim sententia
secundū legem pronuntiatæ ratiæ sunt, secus rescindun-
tur. M. Nihil verius. B. Vides igitur ex lege iudici,
non è iudice legi auctoritatē esse. M. Video. B. Nec
pronūciantis humilitas dignitatem legis imminuit; sed
legum dignitas, siue Rex, siue iudex, siue præco eam
pronunciet, semper est eadem. M. Prosisus.

B. Lex igitur semel sancita primūm vox est regis, ac
deinde aliorum. M. Ita est. B. Rex igitur cùm à iu-
dice damnatur, lege damnari videtur. M. Plane.

B. Si à lege, igitur sua ipsius voce damnatur: siquidem
eadem

eadem est legis & regis vox. M. Sua, ut videtur, non minus quam si literis sua manu scriptis teneatur.

B. Quid est ergo, quod de iudice tātōpere laboramus, cūm regis ipsius cōfessionem, hoc est legem, teneamus? Quin & hoc inspiciamus, quod modō mihi venit in mentem. Rex cūm in quauis causa pro iudice sedet, nonne omnes alias personas deponere debet, frātris, patris, propinqui, amici, inimici? solamque iudicis personam retinere? M. Debet. B. Eiusque vnius meminisse personæ quæ actionis propria est? M. Vellelēm istud magis perspicuē dices. B. Aduerte igitur: cūm quis rem alienam clam inuolat, quid eum facerē dicimus? M. Furari, opinor. B. Quod nomen ei dānius ob hanc actionem? M. Furis videlicet.

B. Quid, aliena vxore qui vtitur tāquam suā? M. Moechari. B. Quem eum vocabimus? M. Moechum. B. Quid, qui iudicat? M. Judicem vocamus. B. Ceteris quoque ad hunc modum ab actionibus quas tum agunt, noīmina rectē dari possunt. M. Possunt. B. Rex igitur cūm ius dicet, alias omnes personas exuet.

M. Exuet profectō: & eas maximē quæ in iudicando alteri litigantium officere possunt. B. Quid de quo iudicatur? quod ei nomē ab actione dabimus? M. Reum vocare possumus. B. Et is nonne æquum est ut personas quæ iudicio possunt officere, exuat? M. Certè is etiam si quas alias personas quam rei gerat, ex tamē nihil ad iudicem pertinent: cūn ne pauperis quidem in iudicando Deus rationem haberi velit. B. Igitur si quis qui pictor est & grammaticus, iudicio contendat de arte pingendi aduersus eum qui pictor est, grammaticus verò nō est, nihil ei grāmaticæ scientia hic prodesse debet? M. Nihil. B. Nec pingendi peritia, si ei de grammatica sit contentio? M. Nihilo magis. B. Igitur in iudicio iudex vnum agnoscer nomen, criminis vi-

delicet, de quo reum aduersarius accusat. M. Vnum.

B. Quid si Rex fiat parricidij reus, nomine regis an quicquam ad iudicem attinet? M. Nihil. sed parricidæ tantum, non enim in controuersiam de regno venit, sed de parricidio. B. Quid si duo parricidæ in ius vocentur, alter Rex, alter pauper: nonne par cognitio iudicis erit de utroq;? M. Par. nec minus verè quam eleganter mihi dictum videtur à Lucano, *Rheni miseri Casar in Gundis*

Dux erat, hic socius. Facinus quos inquinat, aquat.

B. Verè profectò. Non igitur de rege & paupere hīc iudicabitur, sed de parricidis. Tum enim de rege iudicaretur, si quereretur de duobus uter esse debeat Rex: aut si in questionem veniat rexne sit Hiero an tyrānus; aut si quid aliud in questionem veniat, quod propriè ad regis functionem pertineat. Veluti de pictore fit iudicium, cùm queritur ecquid sciat artem pingendi.

M. Quid si rex sua sponte nolit, nec vi cogi possit, ut in ius veniat? B. Hæc ei causa cum omnibus facinorosis est cōmunis; nullus enim aut latro aut veneficus ultro in ius veniet. Sed scis, opinor, quid lex permittat, furem nocturnum quovis modo; diurnum, si telo se defendeat, interficere. Quod si aliter quam vi in ius protrahi non possit, meministi quid tum fieri soleat. Latrones enim potentiores quam ut iure cum eis agi possit, bello & armis persequimur. Nec alia ferè bellorum omnium causa prætenditur inter nationes, populos, & Reges, quam iniuriæ, de quibus cùm iudicio non potest decerni, ferro cernitur. M. Aduersus hostes quidem ob istas causas bella geri solent: cùm regibus alia ratio est, quibus iure iurando sanctissimo interposito ad parendū sumus obstricti. B. Obstricti quidem sumus: sed illi contra priores promittut se ex æquo & bono ius dicturos.

M. Ita res habet. B. Mutua igitur regi cum ciuibus est pactio. M. Ita videtur. B. Qui prior à conuentis recedit,

recedit, contraquē quām pactus est facit, nonne is pacta & conuenta soluit? M. Soluit. B. Soluto igitur vinculo, quod Regem cum populo continebat, quicquid juris ex pactione ad eum qui pacta soluit pertinebat, id, reor, amittitur. M. Amittitur. B. Is etiam cum quo erat cōuentum, & quē sit a:que ante stipulationem erat, liber. M. Eodem planē iure, atque eadem libertate.

B. Rex autem si facit, quæ sunt ioluendæ societati humanae, cuius continenda causa fuit creatus, quid eum vocamus? M. Tyrannum, opinor. B. Tyrannus autem non modō non iustum habet imperium in populo, sed etiam populi hostis est. M. Hostis profecto.

B. Cum hoste, ob graues & intolerabiles iniurias est iustum bellum. M. Iustum sanè. B. Quid in eo, quod cum totius humani generis hoste, hoc est tyriano, geritur? M. Iustissimum. B. Bello autem cum hoste iusta de causa semel suscepso ius est non modō vniuerso populo, sed singulis etiam hostem interimere. M. Fateor.

B. Quid tyrannum hostem publicum, quocum omnibus bonis perpetuum est bellum? nonne singuli è tota generis humani multitudine iure omnes bellorum pænas ab eo expetere possunt? M. Video nationes ferè omnes in ea fuisse sententia. Nam & Thebe laudari solet, quod maritum; & Timoleon, quod fratrem; & Cassius, quod filium interfecerit: & Fulvius, quod filium ad Catilinam proficiscentem; & Brutus, quod filios & propinquos, cùm reducendi tyranni consilia eos rescisset inisse, necauerit: & publicè præmia erant tyrannicidis, & honores à multis Græciæ ciuitatibus instituti: adeò (quod antè dictum est) nullum ne humanitatis quidem vinculum cum tyrannis esse existimabant. Sed quid singulorum assensum colligo, cùm possum vniuersi propè orbis testimoniū proferre? Quis enim Domitiū Corbulonem non grauiter reprehendit,

quòd adeò generis humani salutem neglexerit, vt Neronem cùm facilè posset, imperio non deiecerit? Nec à Romanis modò est reprehensus, sed à Tyridate Persarū rege, nihil minus metuente quàm ne id exemplum ad se aliquando pertineret. Sed nec pessimorum hominū animi crudelitate efferati ab hoc publico in tyrannos odio ita sunt liberi, vt non aliquando inuitis erumpat, & ad imaginem veri & honesti eos torpere & obstupefcere cogat. C. Caligulae crudelissimi tyranni pari crudelitate ministri cùm cæso domino tumultuantur, & cædis auctores ad supplicium deposcerent, subinde vociferantes quis imperatorem occidisset, Valerius Asiaticus homo consularis è loco conspicuo ynde audiri & cerni posset, exclamauit : Vtinam ego eum occidisse! Ad hanc vocem homines propè omnis humanitatis expertes velut attoniti, à tumultu cessarunt. Tanta enim vis est honesti, vt leuissima specie eius animis oblata impetus violenti cōquiescant, & furor incitatus relanguescat, & rationis imperiū amētia velit nolit agnoscat. Neque isti qui nunc cælum terræ clamoribus miscent, aliter sentiunt. Id autem vel hinc facilè intelligimus, quòd quę nūc gesta reprehendunt eadem, autem in speciem atrociora è vetere historia cùm recitantur, laudāt, & probant: ex eoqne aperte demonstrant se magis priuatis affectionibus obsequi quàm publico aliquo danno commoueri. Sed quid certiorem testem quærimus, quid tyranni mereantur, ipsorum conscientia? Inde ille perpetuus ab omnibus, & potissimum à bonis, metus: & gladium quem in alios districtū semper habent, suis ceruicibus semper impendentem vident, & suo in alios odio, aliorum in se animos metiuntur. Contrà verò boni neminem metuendo s̄epe creant fibi periculū, dum non ex vitiosa hominum natura, sed è suo in alios merito, aliorum in se benevolentiam expendunt.

B. Verum

B. Verum igitur illud existimas, tyrannos in sevissimis belluarum numero habendos: tyrannicamque violenteriam magis esse contra naturam quam paupertatem, quam morbos, quam mortem, ceteraque mala quae possunt hominibus sponte naturae accidere. M. Evidet cum rationum momenta mecum expendo, non possum negare quin ista vera sint, sed cum pericula & incommoda occurunt, quae hanc sententiam subsequuntur, continuo velut iniecto freno animus nescio quomodo labascit, & a recto illo nimium Stoico & seuero ad utilitatē se inflectit, & propè deficit. Nam si cuius tyrannum occidere licebit, vide quantam ad nequitiam fenestrā hominibus improbis aperias; quantum bonis periculum crees; malis licentiam permittas; omnibus omnium rerum perturbationem inimicias! Quis enim cum Regem bonum, aut certe non pessimum occiderit, non istam honesti speciem suo sceleri pretendere poterit? aut si etiam quius est ciuium bonorum numero dignum omni supplicio principem vel occidere frustra tentarit, vel etiam cogitatum facinus peregerit, quantum omnium rerum confusione sequi necesse est? dum & mali tumultuabuntur, indignati ducem sibi eruptum, nec omnes boni factum probabunt. Nec qui probabunt, omnes auctorem libertatis aduersus scelestam factionem defendant, & plerique obtentu honesto pacis, suam legnitiam velabunt, aut potius virtutem alienam calumniabuntur, quam suam fatebuntur ignauiam. Hæc profectò utilitatis priuate recordatio, & publicæ causæ desertæ excusatio, & periculorum metus, animw n plerisque si non frangit, certe debilitat, & tranquillitatem & si non certissimam, cogit incertæ libertatis expectationi præponere. B. Tu si memoria teneas super iora, facile metus hic tuus discutietur. Diximus enim quasdam esse tyrannidas populi liberis suffragijs comprobatas,

quas ob administrationis moderationem regijs nominibus dignamur. Nemo me auctore non modò quemquam horum, sed nec eorum qui per vim vel fraudem dominatum sibi pepererunt violabit, si modò ciuilis animi temperamentum in gubernando adhibuerint.

Tales fuerunt apud Romanos Vespasianus, Titus, Pertinax: Alexander, apud Græcos: Hiero Syracusis, qui licet vi & armis imperiū pepererunt, tamen iustitia & æquitate meruerunt ut inter iustos reges censeantur.

Præterea ego in hoc genere quid fieri iure possit aut debat explicō, non ad rem suscipiendum exhortor. In illo enim satis est rei notatio, & dilucida explicatio: in hoc verò, & in suscipiendo consilio opus est, in aggrediendo prudentia, in efficiendo virtute. Hæc cùm temporibus, personis, locis, cæterisque rei gerendæ instrumentis, aut iuuentur aut euertatur, si quis temerè attērauerit, nihilo magis eius erroris culpa ad me pertinet, quam medico qui remedia morborum commodè descripsit, eius culpa est præstanta qui alieno tempore ea ægrotantibus dederit. M. Vnum mihi adhuc ad absolvendum hanc disputationem deesse videtur: id si adieceris cumulatum abs te beneficium accepisse me existimabo: nempe si quæ sit Ecclesiæ censura de tyrannis, ex te intelligam. B. Eam cùm voles ex Epistola priore Pauli ad Corinthios tibi sumere licebit: vbi Apostolus vetat cum palam facinorosis aut flagitiosis ullum convictus aut sermonis habere commercium. Id si inter Christianos obseruaretur, sceleratis, nisi resipiscerent, fame, frigore, & nuditate pereundum esset.

M. Grau is profectò sententia: sed nescio an populus, qui tātum solet magistratibus ubique tribuere, sub hac formula neges etiam complectendos crederet. B. Certe veteres Ecclesiastici scriptores ita ad unū Pauli sententiam intellexerunt. Nam & Theodosium imperatorem Ambros,

Ambrosius è cœtu Christianorum exclusit, & Théodosius Episcopo paruit. Nec vlliū, quod sciam, Episcopi factū antiquitas maioribus est laudibus prosecuta: nec vlliū imperatoris modestia magis est commendata. Ad rem autem quantum interest, an extra ciuitatem Christianam pellaris, an igni & aqua tibi interdicatur? magistratibus enim omnibus aduersus eos qui facere imperata recusant, hoc grauissimum est decretum: & illud Ecclesiasticorum. Vtriusque autem imperij spreti poena mors est: sed alter corporis, alter totius hominis interitum denuntiat. Igitur Ecclesia, (quæ multo leuiora crimina morte punienda censet) quem viuum è cœtu bonorum expellit, mortuum in cœtum cacodemonum relegat, non eum morte dignum existimabit? Pro æquitate causæ satis multa mihi dixisse videor: quæ si exterritorum quibusdam minus placeant, considerent, rogo, quam iniquè nobiscum agant. Nam cum perinultæ per Europam sint nationes & magna & opulentæ, suæque cuique leges; arroganter faciunt, qui formulam regnadi quam ipsi habent, omnibus prescribunt. Heluetij remp. habent: Germania nomine imperij, regno legitimo vtitur: ciuitates (vt audio) nonnullæ per Germaniam optimatibus parent, Veneti Dominatum ex his omnibus habent temperatum: Moscouia tyrannide gaudet. Nos regnum exiguum quidem, sed iam bis mille annos ab exterarum gentium imperio liberum tenemus. Reges legitimos ab initio creauimus, leges & nobis & illis æquas imposuimus: vtiles fuisse temporis diuturnitas cōmonstrat. Earum enim obseruatione magis quam armis adhuc hoc regnum stetit. Quæ tandem iniquitas est hæc, velle vt leges, quarum utilitatem tot seculis experti sumus, aut abrogemus, aut negligamus? aut quæ est ista impudentia, vt qui suum imperiu tueri vix possunt, alieni regni statu & ordinē labefactare conentur?

Quid

Quid, quod nostra instituta non modò nobis, sed vici-
nis etiam sunt utilia? Quid enim ad pacem cum finiti-
mis retinendam utilius esse potest, quam regum mode-
ratio? ex eorum enim immoderata libidine iniusta bel-
la temerè plerunque suscipiuntur, sceleratè geruntur,
turpiter deponuntur. Quid porrò inutilius ulli ciuitati,
quam malæ apud finitimos leges, quarum sæpe conta-
gio serpere latius solet? Aut cur nobis vnis molesti sunt,
cum tot circum circa nationes alijs atque alijs legibus
& institutis utantur: penitus eisdem nullæ? aut cur
nunc demum molesti sunt cum noui nihil statuamus,
sed in veteri iure perseveremus? cum nec soli, nec pri-
mi, nec nunc primùm his institutis utamur? At non
placent quibusdam nostræ leges, fortasse nec suæ. Non
inquirimus curiosè in aliorum instituta. Nostra nobis
relinquant tot annorum experimento perspecta. Num
eorum concilia turbamus? aut quanta tandem in re illis
molesti sumus? At seditionis estis, aiunt. Possem liberè
respondere: quid ad illos? nostro periculo, nostro dam-
no tumultuamur. Possem enumcrare seditiones non
paucas & ciuitatibus & regnis non inutiles. Non utar
illa defensione. Nego ullam gentem minus esse sedicio-
nem. Nego ullam inquam in seditionibus fuisse mode-
riatorem. Inciderunt multæ contentiones de legibus,
de iure imperij, de regni administratione, sed semper
summa rerum salua: nec certatum est, ut apud plerosq;
populos, cum plebis pernicie, neque principum odio,
sed amore patrio, studio legū tuendarum. Quoties no-
stra memoria steterunt in procinctu magna ex aduerso-
acies? quoties non modò sine vulnere, sed sine noxa, si-
ne con uitio discessum est? quoties simultates priuatas
publica sedauit utilitas? quoties intestina odia de ho-
stium aduentu rumor extinxit? nec in seditionibus ta-
men magis modesti, quam fortunati fuimus: cum sem-
per ferè

per ferē quæ pars erat iustior, eadem fuerit felicior: &
velut ciuilia moderatè exercuimus odia, ita vtiliter cō-
fensimus in concordiam. Hæc in præsentia occurunt,
quæ sermones maleuolorum compescere, pertinaciores
refellere, & quioribus satisfacere posse viderentur. Quo
autem iure apud alios regnetur, non putauit multum
nostra interesse. Nostrum morem paucis recensui, sed
pluribus quam institueram tamen, aut quam res expe-
tebat: quia tibi vni hunc laborem suscepisti: qui si abs te
comprobetur, satis habeo. M. Mihi quidem quod ad
me attinet, abundè satisfecisti: quod si ego item
alijs satisfacere potero, magnum ex hoc ser-
mone fructum cepisse, & molestia
maxima leuatum esse me exi-
stimabo.

F I N I S.

REX STOICVS EX SENECA

RE^EG^M non faciunt opes;
Non vestis Tyriæ color;
Non frontis nota regie;
Non auro nitida trabes.
Rex est qui posuit metus;
Et diri mala pectoris:
Quem non ambitio impotens,
Et nunquam stabilis famor
Vulgi precipitis mouet.
Non quicquid fodit occidens;
Aut unda Tagus aurea
Claro deuehit alueo;
Non quicquid Libyci erit
Fermens area messibus.
Quem non concutier cadens
Obliqui via fulminis,
Non Eurus rapiens mare:
Aut saeo rapidus freto
Ventosi rumor Adriae.
Quem non lancea militis,
Non strictus domuit chalybs;
Qui iuto positus loco
Infra se videt omnia,
Occurritque suo libens
Fato: nec queritur mori.
Reges conueniant licet,
Qui sparsos agitant Dacas,

Qui

A
Qui rubri vada littoris,
Et gemmis mare lucidum
Late sanguineum tenent:
Aut qui Caspia fortibus
Recludunt iuga Sarmatis,
Certet Danubium licet,
Audet qui pedes ingredi,
Et quocunque loco iacent
Seres vellere nobiles
Mens regnum bona possidet.
Nil ullis opus est equis;
Nil armis, & inertibus
Talis quæ procul ingerit
Parthus cum simulat fugas:
Ad motis nihil est opus
Urbes sternere mactans
Longè saxa rotantibus.
Rex est qui metuit nihil:
Hoc regnum sibi quisque dat.

F I N I S.